

**INNFØRINGS-
KURS I
MARXISME**

**TRIN
1**

Marxistisk Opplysningsråd

ISBN 82-7009-085-9

Utgitt av:
Marxistisk Opplysningsråd
Oslo 1978
I kommisjon:
Forlaget Ny Dag
Trykk: A/S All-Trykk
ISBN 82-7009-085-9

Innholdsfortegnelse

	Side
Les dette før du starter	4
Kveld 1 – Et innledende kapittel	8
I kamp for sosialismen	9
Karl Marx	14
Friedrich Engels	15
Vladimir Iljitsj Lenin	16
Kveld 2 – Arbeiderklassens filosofiske grunnlag	21
Materialisme/idealisme	22
Hvem tjener materialismen og idealismen?	23
Dialektikken – Læren om utviklingen	25
Første hovedlov	26
Annen hovedlov	27
Forholdet mellom langsom og hurtig forandring	28
Tredje hovedlov	28
Utviklingen antar progressiv karakter	29
Kveld 3 – Marxismens syn på samfunnets utvikling	32
Hvordan oppstår en ny produksjonsmåte?	35
Basis og overbygning	36
De økonomiske samfunnsformasjonene	37
Kveld 4 – Klasser og klassekamp	40
Om staten	41
Samfunnets oppdeling i klasser	41
Lovmessigheten i klassekampen	43
Former for proletariatets klassekamp	43
Den økonomiske klassekamp	43
Den politiske kamp	44
Den ideologiske kamp	44
Den sosialistiske revolusjon	45
Kveld 5 – Kapitalismens politiske økonomi	48
Hva er en klasse?	49
Verdiloven	50
Merverdiloven	51
Imperialismen	52
A. Monopolistisk kapitalisme	52
Hva er et monopol?	53
B. Snyltende eller råtnende kapitalisme	53
C. Døende kapitalisme	54
Statsmonopolkapitalisme	55
Kveld 6 – Arbeiderklassen og dens parti	58
Arbeiderklassen som en ledende kraft i den sosialistiske revolusjon	59
Arbeiderklassens ledende rolle	60
Arbeiderklassen forandres	60
Bevissthet	62
Kort om noen grunnsetninger i vår partiteori	64
Spørreskjema	71

LES DETTE FØR DU STARTER

Mange lar være å lese forord og innledninger. Derfor finnes det ingen slike i dette studieheftet. Det er imidlertid viktig at alle deltakerne i Partiskolen leser gjennom disse innledende sidene før dere starter på «Kveld 1». Det kan hjelpe dere til å få mer utbytte av selve studiet.

Om Partiskolen

NKPs studie- og opplysningsutvalg har i samarbeid med Marxistisk Opplysningsråd (MOR) utviklet en systematisk plan for en grunnleggende skoloring av partiets medlemmer og sympatisører som er opptatt av den marxistisk-leninistiske teori og praksis. Innføringskurset, som du nå skal gå i gang med, er første trinn i en skoloringsplan som omfatter sju trinn. Det neste trinn i partiskolen blir et organisasjonskurs som er klart for utsending første gang 1. januar 1979.

Om Partiskolens trinn 1

Partiskolens første trinn har fått tittelen **Innføringskurs**. Det kan velges mange innfallsvinkler for et slikt opplegg, men vi har valgt å presentere det i den formen du nå ser.

Utgangspunktet for utarbeidelsen av Trinn 1 har vært at det virkelig skal være et innføringskurs. Det skal kunne gjennomgås av alle politisk interesserte mennesker uten spesielle forkunnskaper.

Utviklingen (progresjonen) er også forsøkt gjort så pedagogisk riktig at de aller fleste skulle kunne følge med og få utbytte av kurset. Det kan imidlertid virke som om vi presenterer for mye stoff i et innføringskurs som dette. Vi må med en gang si oss enige, dersom alt skulle gjennomgås grundig. Vi vil derfor understreke følgende forhold:

Partiskolens Trinn 1 skal kun gi en første innføring, et første møte med marxistisk-leninistisk teori. Dette innføringskurset er med andre ord ikke ment å gå helt i dybden. Den vil komme inn på temaer som f.eks. politisk økonomi, filosofi, klassekampen, det kommunistiske partiet etc. Dette er emner som skal behandles hver for seg og grundigere på seinere trinn i partiskolen. Men samtidig vil vi også understreke at det krever en del arbeid dersom du skal få størst mulig utbytte av dette Innføringskurset.

Målformulering

Vi har formulert følgende formål med innføringskurset:

Partiskolens Trinn 1 skal gi deltakerne kjennskap til marxismen-leninismens grunnleggere og et første møte med de forskjellige bestanddeler i marxismen-leninismen. Etter gjennomgått Trinn 1 skal deltakerne ha forutsetninger /grunnlag for å fortsette i de neste trinnene i partiskolen. Dessuten skal de ha fått et første kjennskap til vår egen tids kapitalisme og hvordan den kan bekjempes.

Studeringen

er en liten gruppe mennesker som sammen studerer et emne. Den skal ha et mål som deltakerne er enige om. Det er derfor uhyre viktig og nyttig at dere alt fra begynnelsen av blir enige om hva dere forventer å få ut av studiearbeidet.

Første møtet

Allerede på første møtet bør ringen bli enige om arbeidsformen. Hvordan skal dere arbeide? Hvor ofte skal dere ha møter? Hvilken ukedag og klokkeslett passer for alle? Hvordan skal arbeidet fordeles slik at alle trekkes aktivt med? Hvordan bør det arbeides mellom møtene? Dette er praktiske detaljer som det er nødvendig å få gjennomdrøftet på forhånd.

Studiematerialet

består av fem elementer:

- A. Det kommunistiske manifest.
- B. Lenin: Om Marx.
- C. Marxismen – kort innføring.
- D. Kommentarhefte/studiehefte, (det du nå leser i).
- E. Deltakernes erfaringer.

Utnytt punkt E så langt det er mulig! De enkeltes erfaringer er en for viktig ressurs til at vi ikke skal utnytte dem.

På de neste møtene

bør dere legge vekt på at arbeidet blir så avvekslende som mulig. Pass på at alle deltar i diskusjonen! Ikke noe er så ødeleggende i en studiesirkel som om et par kamerater dominerer slik at de andre slipper til!

Bruk pennen flittig! Skriv i bøkene, gjør understrekninger og notater. Bøkene er ingen prydgjenstander. De skal brukes! Fordel arbeidsoppgavene slik at alle trekkes med, og at møtene blir effektive. Et møte i en studiesirkel kan f.eks. deles inn slik:

1. Begynn hvert møte med en liten oppsummering av forrige møte (oppgavene kan gå på omgang).
2. En kamerat holder en kort innledning om dagens tema (dette går også på omgang!).
3. Gå gjennom stoffet og diskuter oppgavene som stilles, og annet som deltakerne ønsker å ta opp.
4. Forsøk å foreta en oppsummering av kveldens arbeid.
5. Fordel arbeidsoppgavene fram til neste møte.
6. Avslutt med en kopp kaffe eller te!

Mellom møtene

leser dere i studiematerialet. Dette er helt nødvendig for at den enkelte skal ha utbytte av å være med, og dersom han ikke skal sinke de andre deltakerne. Arbeid med diskusjons-spørsmålene. Finn fram til hva dere mener om det som skal tas opp til debatt. Noter svarene enten i kursboka eller i ei arbeidsbok.

Den som arbeider alene

vil ikke få den stimulans det er å drøfte emnet med andre kamerater. Men utbyttet av kurset behøver ikke bli dårligere av den grunn. Formuler for dere selv, helst skriftlig, hva dere mener om det som skal diskuteres. Arbeid med stoffet og spørsmålene så langt det lar seg gjøre, slik det er skissert ovenfor.

Om forholdet mellom studieheftet og litteraturen

Som dere vil se er det ved begynnelsen av hvert kapittel/hver kveld angitt en «lekse». *Den litteraturen som der angis må leses (eller aller helst studeres) først.* Deretter går dere over til studieheftet, som trekker ut viktige punkter i den litteraturen dere på forhånd har lest. Punkter som kommenteres, forklares nærmere, og noen nye emner tas også opp. Studi-

eheftet kan ikke kommentere alle viktige sider ved den marxistisk-leninistiske teori, men sammen med bakgrunns-litteraturen mener vi at det vil gi et solid *grunnlag* for videre studier i emnet.

Om spørsmål og oppgaver i studieheftet

Det opereres med to typer spørsmål i dette heftet. De ser slik ut:

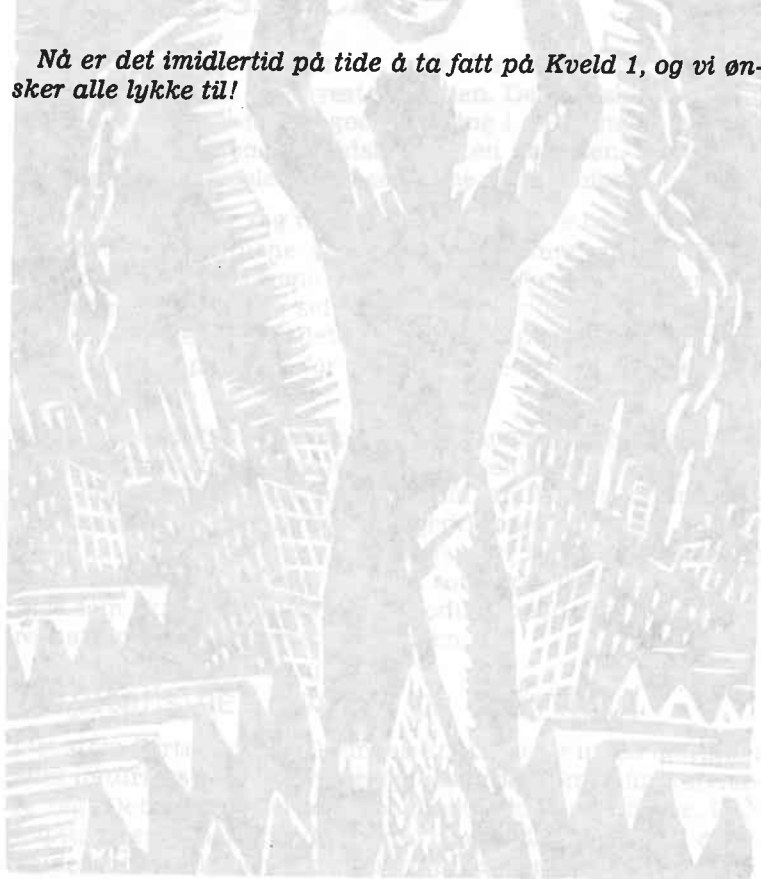
Tenk etter og diskuter!

Disse spørsmålene vil dere møte på gjennom hele teksten. De er først og fremst ment som kontroll- og repetisjonsspørsmål.

SPØRSMÅL

blir å finne på slutten av hvert kapittel, hver kveld, og er på mange måter hovedspørsmål til diskusjon. Enkeltelever sender inn svar på disse oppgavene.

Nå er det imidlertid på tide å ta fatt på Kveld 1, og vi ønsker alle lykke til!

KVELD 1

Et innledende kapittel

Dette innledende kapitlet vil være noe forskjellig fra de andre og kommende kapitler både på dette trinnet og i de øvrige trinn i partiskolen. Den kan på sett og vis betraktes som en introduksjon. Den vil ta for seg følgende emner:

1. Et avsnitt om det kapitalistiske samfunn, som vi har kalt «I kamp for sosialismen».
2. En kort omtale av
 - A. Karl Marx
 - B. Friedrich Engels
 - C. Vladimir Iljitsj Lenin.I dette avsnittet vil vi også få et visst historisk begrep om den internasjonale arbeiderbevegelsens historie.

I kamp for sosialismen

Norge beskrives ofte som en velferdsstat med en levestandard som er blant de høyeste i verden. Den norske økonomien hadde også en meget god utvikling i de første 25 år etter siste verdenskrigen. Arbeidsledigheten var liten, reallønnen steg og en del sosiale reformer kunne gjennomføres.

Dette er i og for seg rett, men vi må spørre oss selv: Hvem skapte disse verdiene som gjorde reformer mulig? Hvem kjempet disse reformene fram? Det er ikke slik at denne utviklingen kom av seg selv og at den hadde skjedd uansett. Det er arbeiderne i landet som både skapte verdiene og som gjennom kamp sørget for at de sosiale reformene ble gjennomført.

Norge er et kapitalistisk land. Kjentegnet for kapitalismen er at arbeiderne må selge sin arbeidskraft på markedet for å opprettholde livet for seg og sin familie. De har imidlertid ingen direkte innflytelse på bedriftenes utvikling. Det er et fåtall – kapitalistene – som behersker landets produksjon og økonomi. De bestemmer hva som skal produseres, hvor mye som skal framstilles, hvor produksjonen skal foregå. Deres jakt på profitt styrer utviklingen.

Kapitalismen bygger på utbytting

Det store flertall av befolkningen kontrollerer ingen fabrikker eller naturressurser. De må selge sin arbeidskraft for å livnære seg. Det er arbeidernes arbeid som skaper verdiene, ikke kapitalistenes penger eller deres private initiativ. Det er arbeiderne som skaper kapitalistenes vinster.

Kapital og arbeid står mot hverandre i det kapitalistiske samfunnet. Det pågår en stadig drakamp mellom lønninger og profitt, mellom folkeflertallets rett til arbeid og økonomisk trygghet og kapitaleiernes streben for å øke sin kapital og styrke sin makt.

Kapitalismen kan ikke skape en varig velstand

Den reallønnsøkning som fant sted etter den andre verdenskrigen ble kjøpt til en pris av et oppskrudd arbeidstempo, dårligere muligheter for svake grupper (ungdom, eldre, arbeidere, funksjonshemmede, kvinner) til å skaffe seg arbeid, og beholde jobben. Prisstigningen på varer og tjenester reduserer verdien av lønnsøkningene.

Kapitalismen skaper arbeidsløshet

Kapitalismens utvikling er syklisk, d.v.s. at den går fra en krise via en oppgangsperiode over i en ny krise. Arbeidsløsheten svinger i takt med krisetendensene i økonomien. Selv om Norge har hatt en lavere arbeidsløshet enn andre kapitalistiske land, kan vi ikke snakke om Norge som et land med full sysselsetting. Arbeidsløsheten hører altså ikke sammen med tilfeldige forandringer i økonomien, den er et resultat av selve det kapitalistiske system, den er ikke til å unngå.

Kapitalismen driver rovdrift på menneskene

For dem som har jobb øker stresset. Mange arbeidere må risikere helsa på sine arbeidsplasser. Skadelig støy, giftige gasser og helsefarlige stoffer karakteriserer mange arbeidsmiljøer. Mange arbeidere må behandle redskap og maskiner som langsomt bryter ned helsa. Stadig flere arbeidere må førtidspensjoneres.

Hvorfor skjer dette? Bedrifter i et kapitalistisk samfunn er på grunn av den innbyrdes konkurransen nødt til å rasjonalisere for at profitten skal kunne opprettholdes. Arbeidernes helse kommer i annen rekke, såframt det oppstår konflikter mellom profitt og helsesikre arbeidsplasser. Dette er innebygde trekk i kapitalismen.

Kapitalismen – et system i krise

Det påstås at Norge er et av verdens beste land å leve i. Dette er på mange måter ikke til å benekte, men den grunnleggende motsetning består, motsetningene mellom arbeid og kapital. Det står heller ikke til å benekte at kapitalismen skaper ulike krisetendenser i samfunnet.

I byene og pressområdene er det byplankrise, boligkrise, vill tomtespekulasjon, tiltakende støy og akutte forurens-

ningsproblemer. Det er uansvarlig sløsing med råstoffressurser og energi, og et urasjonelt forbruksmønster skapes for å tilfredsstille monopolkapitalens umettelige profittbehov. Industri- og bysentrene oversentraliseres og overbefolkes, mens utkantstrøkene avfolkes. Det er krise i skolesituasjonen og helsevesenet. Landets undervisningssystem preges av motsetningen mellom monopolkapitalens, «næringslivets», behov for snevert spesialutdannede produksjonsarbeider og produksjonsledere, og ungdommens krav på allsidig kunnskap, frihet i valg av studier og et meningsfylt liv.

Mye av kulturlivet forflates og amerikaniseres og systemets forfallstendenser gjenspeiles i masseproduserte filmer, tegneserier og magasiner. Den borgerlige ideologien er kommet inn i alvorlige vansker som den ikke greier å komme seg ut av. Den er i ferd med å miste taket på folket. Flere og flere, særlig ungdom, stiller seg kritisk til de borgerlige verdinormene og søker mer eller mindre famlende etter nye, sosialistiske verdier og ideer. Kampen mellom borgerlig og sosialistisk ideologi skjerpes og får økt betydning.

Kapitalismen uthuler demokratiet

Politisk er likestillingen formell. Enhver har stemmerett ved valg, men kapitalistene kan vedta sine egne lover på de bedrifter de selv eier. De kan ved å starte, flytte eller legge ned bedrifter utøve en avgjørende innflytelse på hele lokalmiljøers og landsdelers eksistens. De avgjørende beslutninger om næringslivets disposisjoner fattes ikke av Stortinget, men i lukkede direksjonsrom. Der gjelder ingen alminnelig stemmerett! Staten og lovverket verner om den private eiendomsretten til bedrifter og naturressurser, og slår dermed vakt om kapitalistenes privilegier. Demokratiske rettigheter er formelt like for alle, men ulike mennesker har forskjellige muligheter til å utnytte dem. Metallarbeider Pettersen har ikke samme glede av trykkefriheten som avismonopolet Schibsted. (Aftenposten, VG, m.m.)

Kapitalismen driver rovdrift på miljøet

Miljøet ødelegges. Bedriftene venter i det lengste med å rense sine avfallsutslipp. Siden økonomien utvikles planløst, oppstår store industrikonsentrasjoner i visse områder og forpester vann og luft og bryter ned den omliggende natur. I sin profittjakt driver bedriftene en kortsiktig rovdrift på natur- og energikilder.

Fra småindustri til monopoler

Som følge av kapitalens konsentrasjon og sentralisering, har monopolforetakene og den del av borgerskapet som har kontrollen og makten i dem, fått den dominerende stilling i økonomien i alle utviklede kapitalistiske land. Dette gjelder også

Norge der den innenlandske og utenlandske monopolkapitalens makt har økt sterkt i hele etterkrigstida og fortsetter å øke.

Storforetakene får en økende del av produksjonen, lønnsarbeidere, investeringer og omsetning i industrien. Innenfor viktige industrigreiner som skipsbygging, treforedling, jernindustri o.s.v. skjer det sammenslutninger, fusjoner, i store foretaksgrupper – konserner. Mellom storforetakende i en bransje inngås avtaler om produksjon, priser og markedsdeling. Etter beregninger foretatt i 1953 hadde 4% av industribedriftene 60% av all kapital i industrien, og 8 industriselskaper disponerte 75% av 175 selskapers kapital. I dag, over 20 år seinere, er kapitalkonsentrasjonen ennå mer markant.

Kapitalismen medfører internasjonal undertrykking og krig

Slik ser virkeligheten ut bak velferdssamfunnets fasade. Kapitalisme betyr ikke bare utbytting og motsetninger internt i de vestlige industrialiserte land. Kapitalismens utbytting er internasjonal. Omkring halve jordas befolkning lever i sult eller på sultegrensen. Disse landene mangler ikke naturessurser, men de beherskes av utenlandske storbedrifter, bedrifter først og fremst fra USA, Vest-Europa og Japan. Norsk storfirans deltar også i denne internasjonale utplyndring.

Storkapitalens jakt etter områder å beherske, etter markeder og råvarer har styrtet verden ut i to kriger i vårt århundre. Deres plyndring og undertrykking tvinger mange folk til å slåss for nasjonal selvstendighet og for mulighetene til en sosial og økonomisk utvikling.

Kapitalismen innebærer undertrykking – at fåtallet lever av folkeflertallets arbeid. Den medfører arbeidsløshet, økonomisk og sosial utrygghet, rovdrift på mennesker og natur, internasjonal undertrykking og krig.

Mot kapitalismens urettferdighet, misforhold og undertrykking har mennesker i all tid gått til kamp.

Kampen mot kapitalismen

Kampen mot kapitalismen var i begynnelsen primitiv. Det var enkelte grupper av arbeidere som protesterte. Det var arbeidere eller utkonkurrerte håndverkere som slo i stykker maskiner og brente ned fabrikker. Men ettersom industrialismen ble utviklet, ble arbeiderne samlet i stadig større enheter, og snart innså man nødvendigheten: *arbeiderne måtte organisere seg!*

Arbeiderne kjempet mot en urimelig lang arbeidsdag. I kapitalismens barndom kunne man ha en daglig arbeidstid på 14–16 timer. Arbeiderne krevde høyere lønn for sitt arbeid. Man kjempet også for demokratiske krav: retten til å organisere seg, stemmerett o.s.v.

Til å begynne med rettet arbeidernes kamp seg således

mot utslag av det kapitalistiske samfunnet: lang arbeidsdag, lave lønninger, fraværet av demokratiske rettigheter. Det forholder seg slik også i deler av den bevegelse som rettes mot utslag av kapitalismen i dag. Folk reagerer og protesterer mot høye priser og husleier, mot arbeidsløshet. Protester og kamp mot utslag av det kapitalistiske systemet oppstår uten at folk nødvendigvis er bevisste om at de bekjemper eller reagerer mot følgene av dette systemet. De som bekjemper kapitalismens elendighet innser ikke automatisk at denne elendighet ikke kan avskaffes før kapitalismen er styrtet og erstattet av sosialistiske samfunnsforhold. Eller som Marx sier i sluttordene til «Lønn, pris og profit»:

«Fagforeningene gjør godt arbeid som motstandssentra mot kapitalens overgrep. De svikter delvis når de bruker sin makt på en uklok måte. De svikter helt når de innskrenker seg til å føre geriljakrig mot virkningene av det bestående system istedetfor samtidig å prøve å forandre det, istedenfor å bruke sine organiserte krefter som en løftestang for den endelige frigjøring av arbeiderklassen, d.v.s. den endelige avskaffelse av lønssystemet.»

Teori og parti

Til dette kreves kunnskaper om hva som er årsakene til kapitalismens urettferdigheter og misforhold. Vi må kjenne det kapitalistiske samfunnets utvikling og dets lover. Vi må innse forutsetningene for kampen. Derfor må vi drive studier i sosialistisk strategi.

Men det er ikke tilstrekkelig. Kampen mot kapitalismen må forenes med sosialismens teori. For at dette skal være mulig, kreves en organisert kraft som har sosialismen som sitt mål. Denne organisasjonen må samtidig være *ett* med arbeiderne, for arbeiderklassens frigjøring og kapitalismens undergang. Den skal an vise en politikk som avslører kapitalismens forsvarere og deres ideologer.

Denne organisasjonen er det kommunistiske partiet!

Tenk etter og diskuter!

1. Hva er dine reaksjoner på denne beskrivelsen av det norske kapitalistiske samfunn?
2. Diskuter, utveksle synspunkter på hva dere forventer å få ut av Partiskolens trinn 1.

Karl Marx

Karl Marx ble født 5. mars 1818 i byen Trier i Sør-Tyskland. Han kom fra en etter forholdene velstående familie. Hans far var advokat.

Ved universitetene i Bonn og Berlin studerte Marx jus, men først og fremst historie og filosofi. Han skrev en doktoravhandling, men hans akademiske karriere ble stoppet av den reaksjonære tyske regjering. Marx ble derfor skribent og en tid redaktør for den opposisjonelle avisen Rheinische Zeitung. I 1843 giftet Marx seg med *Jenny von Westphalen* og flyttet siden til Paris. Allerede på dette tidspunkt skrev han artikler som henvendte seg til arbeiderklassen.

Året etter møttes Marx og Engels for første gang i Paris. De ble nære venner og deltok aktivt i diskusjonene blant de revolusjonære grupperingene i byen. Marx ble utvist fra Paris i 1845 og bosatte seg for en tid i Brussel. I 1847 sluttet både Marx og Engels seg til «*Kommunistenes forbund*». Der spilte de en aktiv rolle og skrev programskriftet «*Det kommunistiske manifest*» sammen. Dette utkom i 1848. I dette sammenfattes den marxistiske verdensanskuelse med usedvanlig klarhet.

I revolusjonsåret 1848 ble Marx igjen tvunget til å flytte, først til Paris og derfra til Köln, der han ble sjefsredaktør i det nystartede Neue Rheinische Zeitung. Allerede året etter ble han utvist fra Tyskland og etter et nytt, kort opphold i Paris, dro han til London der han bodde til sin død. I London arbeidet Marx først og fremst med å videreutvikle sin teori. Han levde under svært trange kår, og klarte å forsørge familien takket være økonomisk understøttelse fra Engels.

På 1860-tallet begynte Marx igjen å delta i praktisk politisk arbeid. Han var hjernen bak den første Internasjonale som ble grunnlagt i 1864. I hard kamp med de førmarxistiske, anarkistiske, sosialistiske grupper idéer, forsøkte Marx å få en felles aksjonslinje for de ulike organisasjoner som deltok i internasjonale. I begynnelsen av 1870-årene ble Internasjonale sprengt. I stedet ble det etablert sosialistiske arbeiderpartier i mange land som ble veiledet av den vitenskapelige sosialismen – Marx' lære.

Marx var ofte syk i de seineste åra av sitt liv. Hans hovedarbeid «*Kapitalen*», hvis første bind kom ut i 1867, ble aldri helt fullført. Karl Marx døde 14. mars 1883.

En noe grundigere biografi om Karl Marx finner dere på sidene 15–21 i boka «*Lenin om Marx*».

Friedrich Engels

Engels ble født i 1820 i byen Barmen i Rhinprovinsen, som hørte til det prøyssiske kongerike. Hans far var fabrikant. På grunn av familieforhold ble Engels i 1838 tvunget til å slutte på gymnaset og måtte begynne som funksjonær i et handelshus i Bremen. Kjøpmannsykket hindret ikke Engels i å arbeide på sin vitenskapelige og politiske utdannelse. Det filosofiske studiet førte ham videre. På den tid var Hegels lære den herskende innen den tyske filosofi, og Engels ble en tilhenger av den. Skjønt Hegel selv – som statsansatt professor ved universitetet i Berlin – var en tilhenger av det prøyssiske diktatur, var Hegels lære revolusjonær.

Det var først etter at Engels hadde flyttet til England at han ble sosialist. I Manchester trådte han i forbindelse med de daværende ledere for den engelske arbeiderbevegelsen, og begynte som medarbeider i den sosialistiske pressen. Da Engels i 1844 dro tilbake til Tyskland møtte han Karl Marx i Paris, etter at de allerede tidligere hadde brevvekslet med hverandre. Marx var også blitt sosialist i Paris under innflytelse av de franske sosialistene. Her skrev vennene i fellesskap boka «*Den hellige familie*». Denne boka, som kom ut et år før «*Arbeiderklassens stilling i England*», inneholder grunnlaget for den revolusjonære sosialismen.

Tiden fra 1845 til 1847 tilbrakte Engels i Bryssel og Paris, hvor han kombinerte vitenskapelige studier med praktisk virksomhet blant de tyske arbeiderne i de to byene. Her knyttet Marx og Engels forbindelser med det hemmelige tyske «*Kommunistenes Forbund*», som ga dem i oppdrag å klarlegge grunnprinsippene i den sosialisme som de hadde utarbeidet. Slik utkom i 1848 det berømte «*Kommunistiske Manifest*» av Marx og Engels. Denne lille boka veier mer enn store verker: dens ånd beskjerer og beveger også i dag hele verdens organiserte arbeiderklasse.

I 1850 bosatte Engels seg igjen i England, og ble snart igjen ansatt og ble seinere partner i det handelshuset i Manchester han hadde arbeidet i allerede i 40-årene. Inntil 1870 levde han i Manchester og Marx i London, noe som ikke hindret dem i å pleie det mest levende åndelige samarbeid: Så og si daglig vekslet de brev. I denne brevvekslingen utvekslet vennene synspunkter og kunnskaper, og arbeidet i fellesskap på videreutviklingen av den vitenskapelige sosialismen. I 1870 flyttet Engels til London, og helt til Marx' død i 1883 varte deres åndelige samliv som var fylt med anstrengende arbeid. Resultatet av dette arbeidet var for Marx' vedkommende «*Kapitalen*» som er vår tidsalders største verk på den politiske økonomiens område og for Engels' vedkommende en rekke større og mindre skrifter. Engels belyste i ualminnelig velskrevne arbeider, som ofte var av polemisk karakter, de mer allmenne vitenskapelige spørsmål og de forskjelligste foreteelser i fortid og samtid på grunnlag av den materialistiske historieoppfatning og Marx' økonomiske lære. Av disse

arbeidene til Engels skal særlig nevnes: det polemiske skriftet mot Dühring (Anti-Dühring), som behandler spørsmål i filosofi, natur- og samfunnsvitenskap, «Familiens, privatelendommens og statens opprinnelse» og «Sosialismens utvikling fra utopi til vitenskap».

Marx døde uten å ha bearbeidet sitt gigantiske verk «Kapitalen» i endelig form. Men i råtkast var den ferdig. Og etter vennens død ga Engels seg i kast med det vanskelige arbeid å bearbeide og utgi bind II og III av «Kapitalen». I 1885 ga han ut bind II, og 1894 bind III (bearbeidelsen av bind IV rakk han ikke). Utgivelsen av disse to bindene krevde ualminnelig mye arbeid. Den østerrikske sosialdemokraten Adler har med rette sagt at Engels ved å utgi bind II og III av «Kapitalen» har reist et storslagent monument over sin geniale venn, og samtidig har han uten å tilsikte det satt sitt eget navn med utslettelig skrift på dette monument. Disse to bindene av «Kapitalen» er et verk av to, av Marx og Engels.

Vladimir Iljitsj Lenin

Lenin ble født i 1870 i Simbirsk, en liten by ved øvre Volga. Han var den tredje av seks søsken, som alle ble aktive tilhengere av den revolusjonære bevegelse. I sine yngre år var Lenin sterkt knyttet til sin eldre bror Aleksander. I mars 1887 ble Aleksander sammen med en del andre revolusjonære arrestert for attentat mot tsar Aleksander den tredje, dømt til døden og hengt. Brorens død gjorde et meget sterkt inntrykk på Lenin. Fra det tidspunkt var han helt bevisst innstilt på å vie sitt liv til revolusjonen. Fra denne tid kom han også etter hvert til den oppfatning at den gamle revolusjonære bevegelse, som arbeidet gjennom sammensvergelses og attentater, ikke kunne føre fram. Revolusjonen kunne bare seire som en sosial revolusjon med arbeiderklassen som den ledende kraft.

Som politisk skribent begynte Lenin å opptre i 1893. Alle rede hans første skrifter viser et meget grundig og omfattende kjennskap til marxistisk teori.

Høsten 1893 flyttet Lenin til Petersburg, kom i forbindelse med sosialdemokratiske studenter og arbeidere, og begynte aktiv virksomhet i de revolusjonære arbeidergrupper. Han lærte også å kjenne de mest ansette marxistiske skribenter på den tid. I 1894 utga han to politisk-teoretiske arbeider som straks stilte han i første rekke i den russiske revolusjonære arbeiderbevegelse.

Våren 1895 reiste Lenin til utlandet og knyttet forbindelser med en gruppe russiske revolusjonære emigranter. Også blant disse hadde hans skrifter vakt oppsikt, og han ble straks mottatt som en ny stor kraft i den russiske revolusjonære bevegelse. Etter at han var vendt tilbake til Petersburg gikk han i gang med å organisere det såkåte «Kampfobund for arbeiderklassens befrielse». Han begynte samtidig å forberede utgivelsen av en illegal avis. I desember 1895 ble han imidlertid arrestert sammen med en del andre revolusjonære.

Noen år seinere måtte Lenin igjen flytte til utlandet. Her nedla han et stort arbeid blant de revolusjonære russiske emigranter. Han startet tidsskriftet «Iskra» (gnisten) og utga skriftet «Hva må gjøres?», hvor han klargjorde den revolusjonære russiske arbeiderbevegelses problemer og viste de veier som måtte følges i det videre politiske og organisatoriske arbeidet.

I de første årene etter århundreskiftet oppsto det sterke meningsforskjeller innen det sosialdemokratiske partiet. Fra 1903 framtrer Lenin som fører for partiets revolusjonære venstre fløy, som seinere utviklet seg til den bolsjevikiske partiet. Den andre fløyen ble kalt for *mensjeviker*. I kampen mot mensjevikene skrev Lenin boka «Ett skritt fram, to tilbake».

Allerede i sine første skrifter hadde Lenin lagt for dagen et grundig kjennskap til den marxistiske filosofi og dens betydning for den revolusjonære kamp. Hans vesentlige oppmerksomhet hadde imidlertid vært samlet om politiske og økonomiske problemer. Etter den russiske revolusjons nederlag i 1905 gjorde det seg imidlertid gjeldende en del strømninger som angrep materialismen og forsøkte å overføre på arbeiderbevegelsen forskjellige idealistiske moteretninger innen den borgerlige filosofi. Lenin ga seg nå i kast med omfattende og dyptgående filosofiske studier for å kunne ta et endelig oppgjør med disse strømninger. Resultatet av disse studier var hans store bok «Materialisme og empirokritisisme», som utkom i 1908.

I sitt politiske arbeid var Lenin i de etterfølgende år vesentlig beskjeftiget med å bekjempe de retninger som ville nedlegge partiets illegale arbeid på den ene siden og forskjellige venstreretninger som forkastet ethvert legalt arbeid på den annen side. Lenin hevdet at man måtte opprettholde og utvikle partiets illegale organisasjon, samtidig som man utnyttet alle legale muligheter. Han fikk organisert utgivelsen av tidsskriftet «Svjosda» (Stjernen) og seinere dagbladet «Pravda», som begynte å utkomme i 1912.

Ved den første verdenskrigs utbrudd så han klart hvilken veldig betydning nasjonalitetsspørsmålet ville få i krigens forløp, og behandlingen av disse spørsmål inntar en bred plass i hans arbeider fra denne tida. Et bredt samfunnsmessig grunnlag for vurderingen av krigen la han i sitt arbeid «Imperialismen», hvor han viste hvordan den ujevne utvikling av kapitalismen kunne komme til å reise spørsmålet om revolusjonen i enkelte land før andre, og behandlet de politiske og taktiske spørsmål i den forbindelse.

Ved utbruddet av den russiske revolusjon i mars 1917 var Lenin i Sveits. Han ble smuglet inn i Russland via Sverige i en «plombert» jernbanevogn i slutten av mars. Da Lenin kom til Petersburg ble han mottatt av arbeiderne med veldig begeistring. Allerede i sin første tale som ble holdt lanserte Lenin parolen om den sosialistiske revolusjon. Et par dager seinere framla han på et møte av bolsjevikere sine berømte teser «Arbeiderklassens oppgaver i den nåværende revolusjon», som etter en kort indre kamp i partiet ble programmet for bolsjevikernes revolusjonære arbeid.

Fra dette tidspunkt av er Lenins historie ett med den russiske revolusjons historie. Han skrev en mengde artikler i Pravda, opptrådte på arbeidermøter, på partikonferanser og ledet hele partiets arbeid. Han ble meget snart den mann innenfor den revolusjonære fløy som samlet om seg det mest brennende hat fra borgerskapet, de sosialrevolusjonære og mensjevikene. Særlig gjorde dette seg gjeldende i de såkalte julidager da borgerskapet fabrikerte falske dokumenter som skulle bevise at han var tysk spion for å vekke soldatenes hat til Lenin. Regjeringen utstedte arrestordre mot ham, og han ble på ny tvunget til å gå over i illegalitet. Han gjemte seg først i Petrograds forsteder, seinere i Finland. Men hele tiden fortsatte han å lede partiets arbeid. I illegalitet skrev han sitt arbeid «Staten og revolusjonen», hvor han tok opp Marx' og Engels' teorier om staten og la til rette det teoretiske grunnlag for proletariatets diktatur og oppbygningen av sosialismen.

Høsten 1917 da den revolusjonære situasjon tilspisset seg, flyttet Lenin først til Viborg, seinere illegalt til Petrograd, og begynte nå i partiets sentralkomite å hevde nødvendigheten av å forberede den væpnede oppstand. Etter oktoberrevolusjonens seier ble han formann i folkekommissærenes råd og fortsatte samtidig å lede partiets arbeid. Inntil dette tidspunkt hadde Lenin vært lite kjent utenfor Russland. Nå ble han en av verdenspolitikkenes ledende skikkelser. Selv i den borgerlige presse kunne man merke en stigende forståelse for at det i spissen for den russiske revolusjon sto et geni av verdenshistoriske dimensjoner.

Hele kampen mot kontrarevolusjonen og for den sosialistiske oppbygning foregikk i den etterfølgende tid under Lenins umiddelbare ledelse. Med stor sikkerhet og beslutsomhet var han i stand til å finne vei ut av alle vanskeligheter og legge et stadig tryggere samfunnsmessig og politisk grunnlag for sovjetmakten. Ved siden av sitt veldige praktiske arbeid fikk han tid til å skrive en rekke brosjyrer og artikler, bl.a. boka «Radikalismen, kommunismens barnesykdom» i 1921.

Den fullstendig hensynsløse arbeidsmengde han påla seg selv begynte etter hvert å angripe hans helse. Han fikk meget hyppige og voldsomme hodesmerter, men han fortsatte likevel sitt arbeid. Den 21. januar 1924 fikk Lenin sin fjerde hjerneblødning, og denne gang med dødelig utgang. Hans lik ble balsamert og ligger i mausoleet på den Røde plass i Moskva. Hans bisettelse fant sted under veldig deltagelse. Fra alle

kanter av Sovjetsamveldet og ved representanter fra arbeiderklassen i de kapitalistiske land ble han æret som de undertrykte klassers og folkeslags største revolusjonære leder og oppdrager.

SPØRSMÅL

(hovedspørsmål i diskusjonen i studiegruppene. Enkeltelevener sender svar på disse spørsmålene til MOR).

1. Hvilken betydning mener du at marxismen-leninismens klassikere har hatt for verdens arbeiderbevegelse?
2. Hvorfor mener dere det er nødvendig og nyttig for et kommunistisk parti å skolere seg i politisk arbeid og den marxistisk-leninistiske teori?

Til notater:

Denne side er for notater til forelesningen. Den er beregnet på at give dig et overblik over de vigtigste punkter i forelesningen. Du kan bruge den til at tage notater på, eller til at læse op på til eksamen.

Denne side er for notater til forelesningen. Den er beregnet på at give dig et overblik over de vigtigste punkter i forelesningen. Du kan bruge den til at tage notater på, eller til at læse op på til eksamen.

SPØRSMÅL

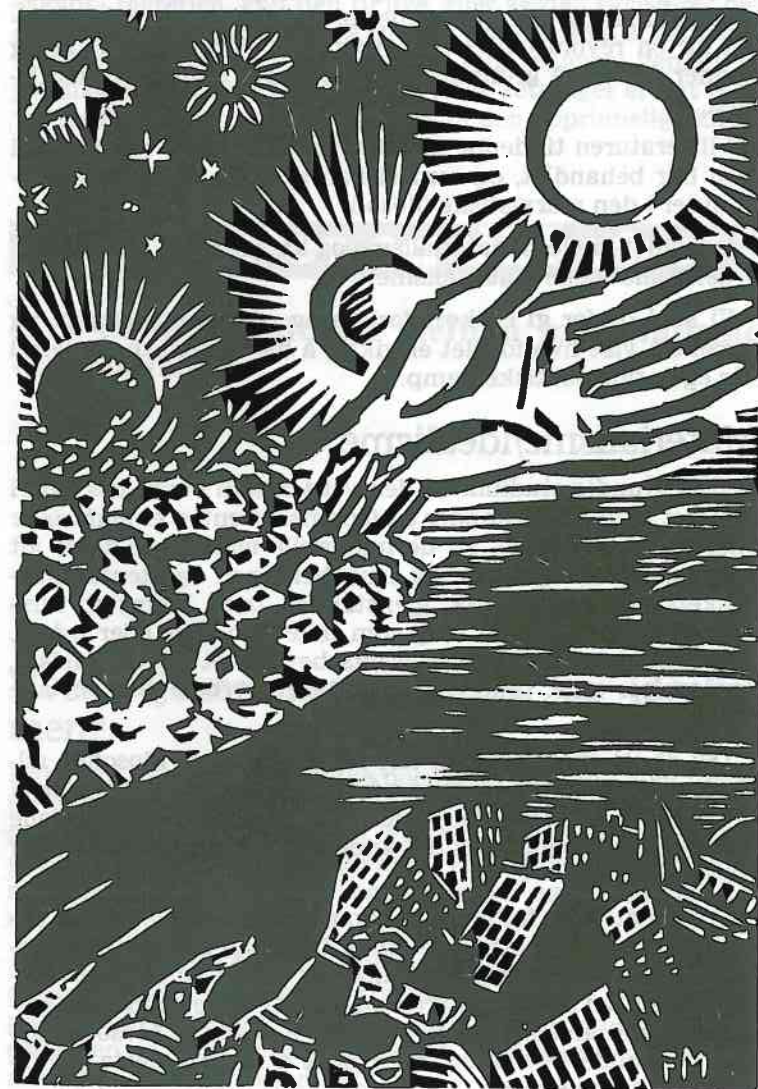
1. Hvilken betydning har marxismen for den moderne verdensbillede?

2. Hvorfor mener dere det er nødvendigt og nyttigt for et kommunistisk parti at skrive en politisk rapport om den marxistiske verdensbillede?

Denne side er for notater til forelesningen. Den er beregnet på at give dig et overblik over de vigtigste punkter i forelesningen. Du kan bruge den til at tage notater på, eller til at læse op på til eksamen.

KVELD 2

Arbejderklassens filosofiske grundlag

Lekse til denne kvelden:
Lenin: Om Marx s. 22-28
Marxismen – kort innføring s. 17-21

Innledende ord

Marx utviklet først sin teori på filosofiens område. Ved de tyske universitetene var det på den tida den tyske filosofen Hegels ideer framherskende. Marx sluttet seg til ei gruppe unghегelianere, men både Marx og Engels brøt med disse etter kort tid.

Marxismens filosofi gir en vitenskapelig forklaring av naturen og samfunnet, et redskap vi må kjenne til for å forstå verden omkring oss. Den er derfor et uunnværlig hjelpemiddel for en revolusjonær omdanning av samfunnet. I tillegg danner den også grunnlaget for de andre emnene i marxismen.

I litteraturen til denne kvelden er det spesielt to spørsmål som blir behandlet, og som vi kan si er de viktigste holdpunkter i den marxistiske filosofi:

- forholdet mellom materialisme og idealisme.
- den dialektiske materialisme.

Vi skal derfor gi en kort forklaring på disse begreper, og forsøke å vise hvorfor det er viktig å ha kjennskap til dem i vår egen tids politiske kamp.

Materialisme/idealisme

Ved et grundig studium av den verden som omgir oss, vil vi finne ut at alle gjenstander og fenomener enten er *materielle* eller *åndelige* (ideer). Til de materielle fenomener hører alt som eksisterer objektivt, d.v.s. uavhengig av og utenfor menneskets bevissthet, f.eks. gjenstander, trær, blomster, himmelrommet, men også ting som ikke kan sees eller måles. Det som eksisterer i menneskets bevissthet (ideer, følelser, opplevelser o.s.v. tilhører den åndelige verden eller bevisstheten.

Det er ett spørsmål som alle retninger innen filosofien alltid har forsøkt å finne svar på. Vi kan kalle det *filosofiens grunnspørsmål*: Hvordan er forholdet mellom det materielle og åndelige? Framkalles det åndelige av det materielle eller omvendt?

Spørsmålet om forholdet mellom det materielle og det åndelige er det grunnleggende i filosofien fordi alle øvrige filosofiske problemer løses på grunnlag av svaret på dette problemet. Siden det ikke eksisterer noe annet i verden enn det materielle og det åndelige, er det umulig å skape et filosofisk system, et bilde av verden, uten først å avgjøre dette grunnproblemet i filosofien.

Dersom vi tenker nærmere gjennom dette grunnproblemet, er det ikke vanskelig å forstå at det bare er mulig med to diametralt motsatt svar på spørsmålet. Enten må man anerkjenne det materielle eller det åndelige som det opprinnelige (primære). Derfor er det fra tidenes morgen oppstått to hovedretninger i filosofien: *materialismen* og *idealismen*.

La oss se litt nærmere på hver av disse to hovedretninger:

De filosofer som mener at *materien er primær* og bevisstheten sekundær, d.v.s. avledet av materien, tilhører *materialismen*. Fra deres synspunkt er materien evig, ingen har noen sinne skapt den. Det eksisterer heller ingen overnaturlige, hinsidige krefter i verden.

De filosofer som betrakter «*ånden*», *bevisstheten som primær*, tilhører *idealismen*. Fra deres synspunkt eksisterer bevisstheten før materien. Det er enten bevisstheten som har «skapt» materien, kalt den til live, eller verden eksisterer bare i bevisstheten, eller man kan ikke vite hva som er primært. I spørsmålet om *hvilken bevissthet* som «skaper» verden, er idealistenes meninger delte, men i alle retninger er det ikke vanskelig å gjenkjenne en «gud» som den opprinnelige kilde.

Tenk etter og diskuter!

Hva er motsetningen mellom materialisme og idealisme?

Hvem tjener materialismen og idealismen?

Det kan i første omgang virke noe likegyldig om det er materie eller ånd som er det primære. Vi vil derfor med en gang presisere at dette er et helt avgjørende og grunnleggende punkt i hele den marxistiske lære. Vi skal derfor se litt nærmere på hvilke interesser materialismen og idealismen tjener.

Materialismen i dens moderne marxistisk-leninistiske form er en avansert vitenskapelig verdensanskuelse. Ved å gi et riktig bilde av verden, framstille verden som den er, er materialismen en solid forbundsfelle for vitenskapen og menneskenes praktiske virksomhet.

Som regel var og er materialismen de langt framskredne samfunnsklassers verdensanskuelse, de klasser som virker for menneskehetens framskritt og utvikling av dens økonomi og kultur. I slavesamfunnet benyttet de demokratiske lag materialismen til kamp mot det reaksjonære lag av slaveiere. I kapitalismens første periode tjente den som borgerskapets ideologiske våpen i kampen mot feudalismen og kirken. I vår tid representerer materialismen grunnlaget i den framskredne del av menneskehetens kamp mot de imperialistiske, reaksjonære krefter.

Idealismen står i motsetning til vitenskapen og er under innflytelse av religionen. Nøyaktig som religionen forvrenger den verden og erklærer verden for å være illusorisk. Lenin kalte idealismen for veien til presteveldet, et maskert, raffinert prestevelde. Idealismen er særlig farlig fordi den maskeer seg som vitenskap. Den søker å støtte seg til menneskets fornuft, og begrenser seg ikke til blind tro, slik som religionen.

Som regel tjener idealismen samfunnets reaksjonære krefter i kampen mot de progressive krefter i samfunnet. Dette nærmer den også til religionen. For utbytterne har idealisme og religion alltid vært redskaper til åndelige undertrykkelse av de arbeidende, et middel til å rettferdiggjøre og styrke deres herredømme.

Religionen, som preker ydmykhet, underdanighet og lover menneskene et himmelsk liv i det hinsidige, drar arbeiderklassen bort fra løsningen av de viktigste sosiale problemer, bort fra kampen mot utbytterne, for fred, demokrati og sosialisme.

Landevinningene i vitenskapen og erfaringene fra det praktiske liv har for lengst vist idealismens udugelighet. Likevel finner idealistiske synspunkter stadig stor oppslutning i de kapitalistiske land, noe som hovedsakelig har sin forklaring i utbyrternes klasseinteresser.

Utbytterklassen har bruk for idealismen som middel i kampen mot materialismen, som redskap til åndelig undertrykkelse av arbeiderklassen. Derfor støtter og utbrer de på enhver måte idealismen.

Tenk etter og diskuter!

Hvordan vil dere sammenfatte kapitlet «Hvem tjener materialismen og idealismen»?

Vi har nå sett litt på den materialistiske filosofi og motsetningene mellom denne og idealismen. Et annet viktig element i marxismens filosofi er dialektikken, som vi nå kort skal behandle. Det vi kaller for marxismens verdensanskuelse er summen eller forbindelsen mellom materialismen og dialektikken.

Innledningsvis vil vi si at dette er et meget vanskelig avsnitt. Dialektikken er kanskje den vanskeligste enkeltbestanddel i marxismen. Men fordi den er uhyre viktig, er den likevel tatt med i dette innføringskurset. Dere må imidlertid ikke fortvile dersom dere ikke umiddelbart skjønner alt som presenteres i dette avsnitt.

Dialektikken – læren om utviklingen

Den marxistiske dialektikk betrakter verden i stadig *bevegelse*, forandring, utvikling. Erfaringer fra hverdagen, vitenskapens utvikling og historiens praksis viser oss at ingen gjenstander eller fenomener i verden er uforanderlig. Det viktigste er altså at alt er i bevegelse. *Verden er bevegelse.*

Alt i verden utvikler seg. De tallrike himmellegemer, solsystemet, jorda og alt som befinner seg på den, er resultater av en langvarig utvikling.

Også det menneskelige samfunn utvikler seg, noe som vårt århundre viser med all mulig tydelighet. Det kapitalistiske system styrter sammen, og i dets sted oppstår det sosialistiske samfunn, som resultat av arbeiderklassens kamp i de enkelte land. Sosialismen har befestet seg i en stadig større del av verden. Fra år til år vokser denne verden, den styrkes og viser sine store fordeler og muligheter. Imperialismens kolonisystem er gått i oppløsning. Det ene folk etter det andre oppnår sin selvstendighet i kamp mot kolonialismen.

Å studere det allmenne bilde av verdens utvikling er en av de viktigste oppgaver for den materialistiske dialektikk. Dialektikken, skrev Engels, er læren om «de allmenne bevegelses- og utviklingslover i naturen, det menneskelige samfunn og tenkningen.»

Hvordan oppfatter da den marxistiske dialektikken selve utviklingsprosessen?

Den marxistiske dialektikken betrakter utviklingen som en bevegelse fra de lavere til de høyere former, fra det enkle til det mer kompliserte, f.eks. menneskets utvikling fra ape-mennesket til dagens «utgave», eller samfunnet utvikling fra ursamfunnet til feodalismen, kapitalismen og sosialismen. Men samtidig som noe nytt overtar plassen for noe gammelt, tar den også vare på det som er levedyktig i det gamle. Utviklingen er en sprangvis revolusjonær prosess, idet bevegelsen ikke foregår i en lukket krets, men mer som en spiral, hvor hver omgang er dypere, rikere og mer allsidig enn den foregående. Dialektikken ser kildene til utviklingen i motsigelsene som rommes i selve gjenstanden og fenomenene.

Tenk etter og diskuter!

Hva er etter deres mening det vesentligste i dialektikken?

Vi kan si at det i dialektikken finnes tre hovedlover for verdens utvikling. Vi skal se litt nærmere på disse tre hovedlovene. En grundigere behandling vil bli gitt på *filosofitrinnet* i partiskolen.

**Første hovedlov
(at alt er under utvikling og henger sammen)**

Denne loven påviser kildene, de virkelige årsakene til den materielle verdens evige bevegelse og utvikling. Lenin kalte denne loven for dialektikkens vesen, dialektikkens kjerne.

La oss ta et eksempel som illustrerer denne loven: De fleste har lekt med en magnet og vet utmerket godt at dens viktigste kjennetegn er at den har to motsatte, men uadskillelige sider, en negativ og en positiv pol. Det er det samme hvor mye vi forsøker å skille den negative og den positive pol, så vil det aldri lykkes. Om vi så deler magneten på midten, vil den alltid ha de to polene.

Motsetningene er nettopp de indre tendenser i gjenstandene som både utelukker og forutsetter hverandre. Det forhold at det er en uadskillelig og gjensidig forbindelse mellom disse sider, kalles for *motsetningenes enhet*.

I klassesamfunnene finnes det motsatte klasser: slaver og slaveeiere i slavesamfunnet, livegne bønder og føydalherrer under føydalismen og proletarer og borgerskap under kapitalismen. Det motsigelsesfylte i alle verdens gjenstander og fenomener har på denne måten en allmenngyldig, universell karakter. Det er ingen gjenstander og ingen fenomener som ikke har sin egen motsetning.

Det er ikke bare slik at motsigelsene utelukker hverandre, men tvert om også er avhengig av hverandre. De eksisterer i en og samme gjenstand eller i et og samme fenomen, og er utenkelige uten hverandre. Elektrisiteten, som består av negative og positive poler, er et godt eksempel på dette. På samme tid er de hverandres motsetninger, men er samtidig avhengig av hverandre for at vi i det hele tatt skal få elektrisitet.

Det kapitalistiske samfunn er nettopp en enhet av motsatte klasser – proletariat og borgerskap. Proletariatet vil riktignok likvidere borgerskapet som klasse gjennom en sosialistisk revolusjon, men da opphører også kapitalismen å være kapitalisme. Men så lenge kapitalismen eksisterer kan arbeiderne ikke leve uten å selge sin arbeidskraft til kapitalisten, og kapitalisten vil alltid utbytte arbeideren. Kapitalisten kan ikke tenkes å eksistere uten arbeideren.

Tenk etter og diskuter!

Hvordan vil dere sammenfatte denne første hovedlov? Kan dere finne eksempler?

**Annen hovedlov
(om hvordan utviklingen skjer)**

Denne loven forteller hvordan, eller på hvilken måte utviklingsprosessen foregår, hvilke mekanismer som ligger til grunn for denne prosess. Her bringer vi inn to begreper – kvalitet og kvantitet – som vi innledningsvis må se nærmere på.

Kvalitet er alt som gjør en gjenstand til nettopp det den er, og ikke en annen gjenstand (egenskap).

Kvantitet uttrykker *mengde*, en gjenstands utviklingsgrad, størrelse, økning, vekst o.s.v.

For å belyse dette kan vi ta et eksempel: Hvis man opphever den kapitalistiske eiendom, d.v.s. de viktigste trekk ved kapitalismen og erstatter den med den sosialistiske eiendom, får vi et nytt, kvalitativt annet system, sosialismen, i stedet for kapitalismen. Men hvis den kapitalistiske eiendom gjøres større, sentraliseres eller konsentreres i hendene på en liten gruppe monopoler opphører ikke kapitalismen å være kapitalisme, vi får altså en *kvantitativ* forandring.

Tenk etter og diskuter!

Hva er kvalitet og kvantitet? Hvordan utvikler disse seg?

Forholdet mellom langsom og hurtig forandring

De kvantitative forandringer har en relativ langsom karakter, mens de kvalitative forandringer er sprangvise og hurtige. Begge disse former for utvikling finner vi i alle forhold på jorda, innen fysikk, kjemi, plante- og dyreliv, og i samfunnets utvikling. Den dialektiske materialismen er den eneste filosofiske retning som anerkjenner begge disse utviklingstendensene.

Den langsomme forandring berører ikke gjenstandenes kvalitet, men gir den uvesentlige og bare kvantitative forandringer. Den opptrer som en prosess hvor det eksisterende økes eller minskes.

Den hurtige forandring er en reaktiv rask forandring av gjenstandenes kvalitet. Da resultatet av et slikt sprang er at det gamle tilintetgjøres og det nye oppstår, har sprangene en enorm betydning i utviklingen. Slike sprang skjer både i naturen og i samfunnet. I samfunnet er revolusjonene de viktigste og avgjørende kvalitative forandringer.

Tenk etter og diskuter!

Kan dere finne eksempler på henholdsvis langsomme og hurtige forandringer i naturen og i samfunnet?

**Tredje hovedlov
(at noe er utviklet fra lavere til høyere former, og at den nye kvalitet er av en høyere form)**

Denne hovedloven behandler den allmenne retning eller tendens i utviklingen av den materielle verden. For å forstå denne loven skal vi først se hva *dialektisk negasjon* er, og hvilken plass den inntar i utviklingen.

På alle områder av virkeligheten foregår det til stadighet en prosess hvor det gamle, det utlevde dør bort og det nye oppstår. Dette er det gamle skiftes ut med det nye kalles *negasjon*.

Negasjonen er ikke noe som er tilført gjenstandene eller fenomenene utenfra, men er et resultat av deres egen indre utvikling. Men utviklingen stanser ikke ved at noe nytt har tatt plassen til noe forhenværende. Ved å utvikle seg forbereder

det forutsetninger og betingelser for at noe enda høyere oppstår. Det oppstår igjen en negasjon av den tidligere negasjon, og så videre i det uendelige, d.v.s. gamle eksistensformer oppheves av nye.

Ethvert *høyere* utviklingstrinn negerer bare noe lavere, men bygger samtidig videre på det foregående trinns landevinninger.

Utviklingen antar progressiv karakter

Å konstatere utviklingens progressive karakter er det viktigste, men ikke det eneste trekk ved denne loven. Den karakteriserer ikke utviklingen som en bevegelse langs en rett linje, men som en særdeles komplisert prosess med en viss *gjentagelse* av de tilbakelagte trinn.

Utviklingens spiralaktige karakter finnes igjen på forskjellige områder av virkeligheten, også i samfunnslivet. Den første form for en samfunnsorganisasjon var ursamfunnet. Det var et klasseløst samfunn, basert på felles eie av ytterst primitive produksjonsmidler. Den videre utviklingen av produksjonen førte til klassesamfunnet, slavesamfunnets negasjon av ursamfunnet. Deretter fulgte føydalismen i stedet for slavesamfunnet, kapitalismen i stedet for føydalismen. I stedet for kapitalismen trådte deretter sosialismen, den første fase av kommunismen. Dette er til en viss grad en tilbakevending til utviklingens utgangspunkt, ursamfunnet (det klasseløse samfunn), men på et helt annet, kvalitativt nytt grunnlag.

På denne måten foregår utviklingen ved det nyes negasjon av det gamle, det *høyeres* negasjon av det *lavere*. Ettersom det nye bevarer og utvikler det gamles positive trekk, antar utviklingen en progressiv karakter. Samtidig følger utviklingen en spiral med gjentakelser av enkelte sider og trekk av det lavere i de høyere stadier.

Tenk etter og diskuter!

Kan dere nevne eksempler på at naturen og samfunnet utvikler seg fra lavere til høyere former?

Betydningen av den marxistiske dialektikk

Den materialistiske dialektikk er i sitt utgangspunkt *kritisk* og *revolusjonær*. Den anerkjenner ingenting som uforander-

lig og evig, noe som er gitt en gang for alle. Den er et redskap for en revolusjonær omdanning av verden.

Den marxistiske dialektikk er uforsonlig overfor alle forsøk på å forsvare det utlevde samfunn, å gjøre privateiendommen og utbyttingen evig. Den avslørte kapitalismens forbigående karakter, viste uunngåeligheten av kapitalismens undergang og dens erstatning med et nytt sosialistisk system.

Vi har i dette korte kapitlet forsøkt å gi en framstilling av det viktigste innenfor marxismens-leninismens filosofiske grunnlag, *den dialektiske materialisme*.

Som vi har sett, er ikke dette en død filosofi, som bare innbyr til en intellektuell lek med begreper. Tvert om, den er en levende filosofi som arbeiderklassen og det kommunistiske partiet har bruk for i sin daglige kamp for sosialismen.

SPØRSMÅL

(hovedspørsmål i diskusjonen i studiegruppene. Enkeltelever sender svar på disse spørsmålene til MOR.)

1. Hva er det vesentligste i loven om kvantitative forandringers overgang til kvalitative?
2. Hvilken betydning mener dere det marxistiske filosofiske grunnlaget har for vårt politiske arbeid i dag? Hva kan vi lære av den?

Til notater:

KVELD 3

Marxismens syn på samfunnets utvikling

Lekse til denne kvelden:

Lenin: Om Marx s. 28-32

Marxismen – kort innføring s. 7-14

Det kommunistiske manifest s. 10-29

Innledende ord

I dette kapitlet skal vi se nærmere på hva som er årsaken til samfunnets utvikling. Er de tilstandene som hersker i samfunnet oppstått tilfeldig, eller er det også her en lovmessighet?

Den *idealistiske* historieoppfatning (som mener at bl.a. store menn og helter er drivkreftene i historien) drar fordel av at utviklingen av samfunnet er ytterst innviklet. Derfor støttes den sterkt av utbytterklassene fordi de er interessert i å dekke over de virkelige årsakene til økonomisk og sosial ulikhet – den enes rikdom og makt og den andres fattigdom og rettsløshet.

Den *materialistiske* historieoppfatning derimot slår fast at ideene om samfunnsutviklingen bygger på noe annet, nemlig et samfunns materielle utviklingsnivå.

For å kunne klargjøre hva det er som betinger menneskenes ideer, meninger og bevisste handlinger, måtte det en avgjørende, revolusjonær forandring til i de metodene som anvendes når man undersøker samfunnsforeteelsene. En slik vending var ikke mulig før kapitalismen hadde vunnet noenlunde fast fot og de materielle, økonomiske røttene til klassekampen og *ideene* om samfunnsutviklingen var avdekket. Den var ikke mulig før arbeiderklassen hadde oppstått.

Bare under disse vilkårene ble Marx' og Engels' vitenskapelige oppdagelser mulig. Også dette viser at utviklingen av ideene er avhengig av utviklingen av *samfunnsvilkårene* på forhånd. De utviklet den dialektiske materialisme til å omfatte også samfunnsforskningen og samfunnshistorien og skapte den vitenskapelige teori om de allmenne lover for samfunnsutviklingen. Denne teorien er *den historiske materialisme* eller *den materialistiske historieoppfatning*.

Den grunnsetningen som den historiske materialismen går ut fra, formulerte Marx slik: «Det er ikke menneskenes bevissthet som bestemmer deres tilværelse, men omvendt deres samfunnsmessige tilværelse som bestemmer deres bevissthet.»

Før vi går videre i våre kommentarer, er det nødvendig å si noe om en del begreper som ikke alle blir forklart i litteraturen vi har lagt opp:

- produksjonsredskaper
- produksjonsmidler
- produktivkrefter
- produksjonsforhold
- produksjonsmåte

Det er av avgjørende betydning at dere lærer disse begrepene innhold og mening.

Produksjonsredskaper er de ting som menneskene bruker i sitt arbeid med å frambringe produkter av naturens råstoffer. F.eks. maskiner, bygninger, biler. Jorda er også produksjonsredskaper, men kalles også arbeidsmidler.

Produksjonsmidler er produksjonsredskapene sammen med naturressursene, som f. eks. olje, kull, råstoffer. Naturressurser og råstoffer kalles også arbeidsgjenstander.

Produktivkrefter omfatter produksjonsmidlene pluss menneskene som bruker disse produksjonsmidler og driver produksjonen, bl.a. takket være produksjonserfaring og ferdighet til å arbeide, arbeidskvalifikasjoner først og fremst.

Produksjonsforholdene omfatter først og fremst eiendomsforholdene til produksjonsmidlene. De betegner også klassenes og de sosiale lagenes stilling i produksjonen og forbindelsene mellom disse innbyrdes. I kapitalismen er noen utbyttere og andre utbyttede. Produksjonsforholdene i sin helhet utgjør de økonomiske grunnforholdene i en samfunnsformasjon, de er samfunnets økonomiske basis. Bit dere merke i at *økonomiske* forhold er produksjonsforhold, forhold mellom mennesker. Klasser og sosiale grupper i produksjonsforhold er altså ikke tekniske.

Produksjonsmåten. Når vi snakker om en bestemt produksjonsmåte, mener vi produktivkreftene og produksjonsforholdene på et visst trinn i utviklingen av menneskesamfunnet, d.v.s. summen av produktivkreftene og produksjonsforholdene. I denne mening snakker vi om den kapitalistiske produksjonsmåten, den sosialistiske produksjonsmåten o.s.v.

Tenk etter og diskuter!

Repeter disse fem begrepene, og vær sikre på at dere vet forskjellen på dem!

Hvordan oppstår en ny produksjonsmåte?

En bestemt produksjonsmåte bygger på en viss overensstemmelse, enheten mellom produktivkreftene og produksjonsforholdene, men denne enheten utelukker slett ikke motsetningsforhold mellom produktivkreftene og produksjonsforholdene. Årsakene til at det oppstår slike motsetningsforhold ligger i at de to elementene i produksjonsmåten – de økonomiske forholdene og produktivkreftene – utvikler seg forskjellig. Teknikken, menneskenes produksjonsferdigheter og arbeidserfaringer blir stadig mer avanserte. De er det mest bevegelige og revolusjonære element i produksjonen.

Produksjonsforholdene derimot, gjennomgår nok visse forandringer innenfor rammen av en bestemt produksjonsmåte, men disse forandringene berører ikke selve deres vesen. Det er en betraktelig forskjell mellom den nåværende statsmonopolistiske kapitalisme og det 19. århundres kapitalisme. F.eks. har antallet bønder og fiskere stadig blitt mindre, mens arbeiderklassen har økt voldsomt i antall. Dette viser kvantitative forandringer i samfunnet. Det kapitalistiske grunnlaget for produksjonsforholdene har holdt seg, og følgelig fortsetter kapitalismens grunnleggende lover å gjelde, f.eks. at arbeiderklassen fortsetter å være utbyttet og skaper profitt for kapitalistene. Grunnleggende forandringer av eiendomsforholdene derimot, har ubetinget karakteren av et sprang, et brudd i den skrittvis utvikling. Dette betyr at de gamle produksjonsforholdene likvideres og erstattes av nye. Det oppstår en ny produksjonsmåte ved en revolusjonær utvikling, en ny kvalitet.

Produksjonskreftenes utvikling og forandringene som følger av det, skjerper motsetningsforholdene på de forskjellige områder av samfunnslivet, særlig motsetningsforholdene mellom klassene, der noen klasser med sine interesser er knyttet sammen med de gamle eiendomsforholdene, andre med de nye eiendomsforhold som er i ferd med å modnes. Vi kan her ta et eksempel fra føydalismens overgang til kapitalismen. En del av de gamle eiendomsbesittere (eks. adelen) ønsket å beholde føydalismen, mens de nye bedriftseierne så nødvendigheten av føydalismens fall for at en ny produksjonsmåte kunne utvikles.

Det er ikke mulig for samfunnet å vende tilbake til produktivkrefter som tilsvarer utlevde produksjonsforhold, selv om enkelte sosiale grupper, f.eks. småborgerskapet skulle se dette som den eneste sjansen til å redde seg selv. Den teknisk-vitenskapelige utvikling under kapitalismen fordrer samfunnsmessig drift og må lovmessig gå over i sosialismen. Før eller siden løses denne konflikten på en annen måte, på den eneste mulige måten: *de gamle produksjonsforholdene blir fjernet på revolusjonær vei* og erstattet av nye, som er i samsvar med de framvokste produktivkreftenes karakter og deres videre utviklingsbehov. Det oppstår en nye produk-

sjonsmåte. En ny utviklingssyklus innledes og gjennomløper de samme etappene, og så blir vi i neste omgang igjen vitne til at den gamle produksjonsmåten går under og en ny blir til. Alle tidligere produksjonsmåter har vært klassesamfunn. Først når vi når det sosialistiske samfunn, den sosialistiske produksjonsmåten kan grunnlaget legges for kommunismen, det klasseløse samfunn som bygger på samfunnets eie av produksjonsmidlene og der produktivkreftene kan utvikles uten revolusjonære konflikter.

Tenk etter og diskuter!

Hva er en produksjonsmåte, og hvordan foregår overgangen fra en produksjonsmåte til en annen?

Basis og overbygning

Disse begreper står forholdsvis grundig forklart på sidene 11-13 i *Marxismen* - kort innføring. Vi skal her nøye oss med en kort kommentar, som kanskje kan forenkle forståelsen noe.

Det er produktivkreftenes nivå som bestemmer karakteren av menneskenes produksjonsforhold eller samfunnets økonomiske struktur. Den *økonomiske* struktur utgjør *basisen* (fundamentet, grunnlaget) for samfunnet. De samfunnsmessige ideene (de politiske, juridiske, filosofiske, religiøse, o.s.v. ideene), institusjonene og organisasjonene (staten, kirken, de politiske partiene o.s.v.) utgjør samfunnets *overbygning*.

Teorien om basis og overbygning forklarer hvordan eller på hvilken måte produksjonsmåten i siste instans bestemmer alle sider ved samfunnslivet. Den viser også sammenhengen mellom de økonomiske samfunnsforholdene og alle andre forhold i et bestemt samfunn.

Det vil i denne omgang føre for langt å begrunne hvorfor basis er det bestemmende i forhold til overbygningen. Marx og Engels skrev en gang at «den klasse som representerer den herskende *materielle* styrke i samfunnet, er samtidig også dets herskende *åndelige* styrke.» Vi skal komme nærmere inn på dette i seinere trinn i partiskolen. (Men vi kan jo allerede nå prøve å forklare dette. Det er svært viktige sammenhenger som her gjelder, og feil tenkning kan bety grove feil i politikken.)

Siden basis er bestemmende for overbygningen vil en ny overbygning oppstå når gamle produksjonsforhold erstattes av nye. Det oppstår grunnleggende forandringer innenfor staten, rettsapparatet, de politiske forhold moralen, ideologiene etc.

I ethvert klassesamfunns overbygning er det altså den herskende klasses ideer og institusjoner som er dominerende. Men til den samme overbygning hører også arbeiderklassens ideer og organisasjoner, som hjelper arbeiderklassen i kampen for sine interesser. På samme måte finnes også etterlevninger av den gamle overbygning selv etter at basis har gjennomgått en radikal forandring, etter at en ny produksjonsmåte har oppstått.

Tenk etter og diskuter!

Hva er basis og overbygning? Hvordan er forholdet mellom basis og overbygning?

De økonomiske samfunnsformasjonene

En økonomisk samfunnsformasjon er det samme som vi tidligere har omtalt som en produksjonsmåte. Innen marxismen regner vi med følgende fem økonomiske samfunnsformasjoner:

1. Ur-samfunnet
2. Slavesamfunnet
3. Føydalsystemet
4. Det kapitalistiske system
5. Det sosialistiske system.

En i denne omgang tilfredsstillende beskrivelse av disse økonomiske samfunnsformasjoner finnes i litteraturen. Vi skal derfor ikke kommentere disse her.

Tenk etter og diskuter!

Bruk teksten og forsøk å finne ut hvilke økonomiske samfunnsformasjoner vi har hatt gjennom tidene, og hva som er karakteristisk for hver av dem.

SPØRSMÅL

(hovedspørsmål i diskusjon i studiegruppene. Enkeltelever sender svar på disse spørsmålene til MOR.)

1. Ved bedriften A/S Metallindustri i Tromsø framstilles en type lampearmatur i lettmetall ved hjelp av en stansemaskin.

Gjør rede for hva i denne produksjonsprosessen som er

- produksjonsredskaper
- produksjonsmidler
- produktivkrefter

Hva kan sies om produksjonsforholdene?

2. Hva er en produksjonsmåte, og hvordan er forholdet mellom produksjonsforholdene og produksjonsmåten?

3. De politiske partiene er en del av overbygningen. Hvorfor kan man si at de politiske partiene i stor grad er bestemt av produksjonsforholdene? Men hvorfor kan da en arbeider stemme med Høyre?

Til notater:

KVELD 4

Klasser og klassekamp

Lekse til dette avsnittet:

Marxismen – kort innføring: s. 33–39

Lenin om Marx: s. 32–35

Det kommunistiske manifest: s. 32–45

I dette kapitlet skal vi nærmere behandle statens klassekarakter, lovmessigheten i klassekampen og hvilke former arbeiderklassens kamp har. Allerede før marxismen oppsto hadde vitenskapsmenn slått fast at samfunnet var oppdelt i klasser og at disse klassene førte en innbyrdes kamp. Men da de var idealistiske i oppfatningen av samfunnslivet, fant de ikke fram til det objektive materielle grunnlaget for samfunnets oppdeling i klasser. Først marxismen så at man måtte søke grunnlaget for samfunnets klassekamp på den materielle produksjonens område.

Om staten

Et kjernespmål i denne sammenhengen er hvorfor staten oppsto, og hvilken funksjon staten har i det kapitalistiske samfunn.

I det klasseløse ur-samfunnet var det ikke nødvendig med en stat, og derfor var det heller ingen stat. Den oppsto først når samfunnet ble delt i klasser. I alle klassesamfunn er det et lite mindretall som undertrykker og utbytter det store flertall. Til dette trengte de et spesielt apparat: væpnede avdelinger (militærvesen, politi), domstoler, fengsler etc. I spissen for dette tvangsapparatet kom folk som ikke representerte hele samfunnets interesser, men bare det utbytende mindretalls interesser. Slik utformet staten seg: et maskineri til å opprettholde en klasses herredømme over en annen klasse. Vi får hva vi kaller for *borgerskapets diktatur*. Med diktatur mener vi marxister klasseherredømme.

Tenk etter og diskuter!

Hva er statens vesen og statens rolle i klassesamfunnet?

Samfunnets oppdeling i klasser

Som vi tidligere har sett er den viktigste, den avgjørende side ved samfunnslivet den materielle produksjon. Derfor må vi søke grunnlaget for oppdelingen i samfunnsklasser i den stilling de forskjellige menneskegrupper inntar i den samfunnsmessige produksjon, i hvilket forhold de står til produksjonsmidlene.

I verket «Det store initiativ» har Lenin gitt følgende allsidige definisjon av klassene: «klasser kaller man store menneskegrupper som skiller seg fra hverandre ved den plass de inntar i et historisk bestemt system for den samfunnsmessige produksjon, etter sitt forhold til produksjonsmidlene, etter sin rolle i arbeidets samfunnsmessige organisasjon og følgelig måten å oppnå sin andel i den samfunnsmessige rikdom som de rår over, og størrelsen av denne andelen. Klasser er grupper av mennesker, av hvilke noen kan tilegne seg arbeidet til en annen klasse takket være den forskjellige plass de inntar i et bestemt system for samfunnsøkonomien.»

I ur-samfunnet fantes det ikke klasser. Klassene oppsto først når menneskene var i stand til å produsere mer enn de forbrukte. Det ble da mulig for noen mennesker som etter hvert hadde fått ledende posisjoner å tilegne seg denne merproduksjonen som sin eiendom. Dermed ble de så mektige at de også kunne gjøre selve jorda og kveget og andre produksjonsmidler til sin eiendom. Og det viktigste: de mennesker som ble fratatt sin eiendom ble gjort til slaver som måtte arbeide for de rike. Dermed var klassesdelingen og klasse-samfunnet oppstått. Først på dette utviklingstrinn oppsto altså klassesdelingen som vil eksisterere helt til kapitalismen avskaffes gjennom klassekamp og den sosialistiske revolusjon.

Nå er det heller ikke slik at det i et samfunn bare finnes to klasser: arbeiderklassen og borgerskapet. Det finnes mange mellomlag- eller klasser og spesielle grupper. I sin bok «Klassestrukturen i det norske samfunnet» har Hans I. Kleven laget følgende skjematisk framstilling av klassestrukturen i Norge:

Borgerskapet:	2%
Proletariatet:	79%
Mellomlaget (småborgerskapet)	19%

Nå må det sies at disse tallene er fra ca. 1960. Det er også i høy grad et spørsmål om definisjoner hvorvidt noen tilhører proletariatet eller mellomlagene. Det vi imidlertid kan slå fast er at proletariatet utgjør en meget høy prosent av den yrkesaktive befolkning, og at denne prosentandelen stadig blir høyere.

Tenk etter og diskuter!

Repeter hva marxismen regner som det avgjørende når vi skal bestemme klasses tilhørighet.

Lovmessigheten i klassekampen

Det kommunistiske manifest begynner med ordene: «Hele samfunnets historie fram til nå er historien om klassekamper.» I vår tid er dette en kamp mellom arbeiderklassen og borgerskapet. I sin jakt på profitt utbytter borgerskapet proletariatet, og etter hvert som kapitalismen utvikler seg, blir utbyttingen stadig mer intens. Det er opplagt at proletariatet ikke kan finne seg i en slik utvikling. Den klassekamp som finner sted er en lovmessig kamp, den er den viktigste kilde til kapitalismens utvikling og sammenbrudd.

Det er arbeiderklassens oppgave for alltid å gjøre slutt på utbytting, tilintetgjøre kapitalismen og skape det klasseløse kommunistiske samfunn. Ingen annen samfunnsklasse makter denne veldige oppgave, for ingen av dem er konsekvent revolusjonære.

Klassekampen er altså ikke et begrep som er oppfunnet av Marx, slik borgerlige politikere ofte framstiller det. Klassekampen har eksistert helt siden slavesamfunnet, og vil ikke opphøre før kapitalismen er avskaffet.

Former for proletariatets klassekamp

Hvordan arter så klassekampen seg? Hvilke former har den, og på hvilke områder foregår den?

I marxismen – kort innføring kan vi lese at den har tre former:

- den økonomiske,
- den ideologiske
- den politiske klassekamp.

Vi skal her se litt nærmere på hver av disse:

Den økonomiske klassekamp:

Den enkleste kamp og den som er tilgjengelig for store deler av arbeiderklassen er den økonomiske kamp – arbeiderklassens kamp for forbedring av sin materielle stilling, og sine arbeidsvilkår. I sin økonomiske kamp krever arbeiderne høyre lønn, kortere arbeidsdag o.s.v. Et viktig kampmiddel er streik.

Den økonomiske kamp spiller en viktig rolle i utviklingen av den revolusjonære bevegelse. Den fører til en aktivisering av store deler av proletariatet i klassekampen og tjener som en god skole i organiseringen av klassekampen. Under denne kampen vokser arbeidernes selvbevissthet og deres klassesolidaritet.

Men samtidig har den økonomiske kampen en begrenset karakter. Det er ennå ikke hele proletariatets kamp mot borgerskapets klasse, men sammenstøt mellom grupper av arbeidere og enkelte kapitalister. Den berører heller ikke grunnlaget for kapitalismen – privateiendommen – og den stiller seg ikke som oppgave å avskaffe borgerskapets stat.

Den politiske kampen:

Den politiske kamp er kampen for å avskaffe selve grunnlaget for det kapitalistiske system – kampen for statsmakten, for arbeiderklassens herredømme.

Det er nettopp for å nå dette mål at arbeiderklassen fører den politiske kamp ved å nytte forskjellige midler: politiske streiker, demonstrasjoner, fredelig kamp i parlamentariske organer og væpnet kamp. Imidlertid er alle disse midlene i siste instans underordnet forberedelsen og gjennomføringen av den sosialistiske revolusjon. Og siden forholdene under kapitalismen er under stadig forandring, må en alltid drøfte hvilke av kampmidlene som tjener saken best. Den sosialistiske revolusjon er det høyeste stadium av proletariatets klassekamp.

Den ideologiske kampen:

Den ideologiske kamp vil si kampen mot den herskende borgerlige ideologi, for den sosialistiske ideologiens seier.

Utviklingen av kapitalismen fører nødvendigvis til en samling og organisering av proletariatet. Men for å avskaffe det kapitalistiske system må proletariatet ikke bare formes som klasse, men også erkjenne sine klasseinteresser, sin store historiske oppgave. Ellers blir arbeiderklassen liggende under for innflytelse av borgerskapets ideologi. Til dette har proletariatet bruk for en revolusjonær teori. Den er utarbeidet av Marx, Engels og Lenin. Men oppgaven består ikke bare i å utarbeide en avansert revolusjonær teori. Når denne teori er skapt, er det nødvendig å innpode den i arbeidernes bevissthet. Den ideologiske kamp er følgelig også en kamp mot det *spontane* i arbeiderbevegelsen, en kamp for å hindre at arbeiderklassen splittes opp, og for at store deler av arbeiderklassen skal beherske den marxistisk-leninistiske ideologi.

På samme måte som den økonomiske kamp, er heller ikke den ideologiske kamp et mål i seg selv. Den er underordnet de politiske oppgaver, å styrte borgerskapets diktatur og opprette arbeiderklassens herredømme.

Tenk etter og diskuter!

Hvorfor er det flere «arbeiderpartier»? Hvorfor er ikke den norske fagbevegelsen enig om framgangslinjene i kampen mot kapitalismen?

Den sosialistiske revolusjon

I Marxisme – kort innføring (s. 35–39) er dette temaet forholdsvis grundig behandlet. Det viktigste i revolusjonen er erobringen av statsmakten. De sosialistiske samfunnsforholdene kan ikke utforme seg innenfor kapitalismen. De oppstår først etter at arbeiderklassen har tatt makten, når arbeiderne stat har sosialisert kapitalistenes eie av produksjonsmidlene, fabrikkene, verftene, gruvene, transportmidlene, bank- og forsikringsselskapene o.s.v., og gjort den til samfunnsmessig, sosialistisk eiendom. Dette kan bare gjennomføres såfremt statsmakten er gått over i arbeiderklassens hender.

Å hevde at man kan opprette sosialismen selv om en lar borgerskapet sitte med den økonomiske makt, slik sosialdemokratiet hevder, er et bedrag og sprer farlige illusjoner i arbeiderklassen.

Det andre viktige punkt er måten den sosialistiske revolusjon kan gjennomføres på, det vi kaller for *strategien*. I denne forbindelse møter vi stadig på to uttrykk, som vi skal forklare nærmere: (de gjelder hvilke mål en må sette seg til enhver tid, og hvilke midler som må nyttes i kampen.)

Enhet i arbeiderklassen betyr at NKP går inn for at arbeiderklassen og andre arbeidende lag av befolkningen har felles interesser, selv om de sogner til forskjellige partier og har ulikt syn på mange forhold. Det første steget på veien til den sosialistiske revolusjon er at arbeiderklassen opptrer enhetlig i flere og flere aksjoner til tross for ulikt syn på enkelte punkter.

Atimonopolistisk strategi betyr at NKP arbeider for en bred demokratisk front mot monopolkapitalen, en front bestående av arbeiderklassen og andre klasser og lag som trues av de innenlandske og utenlandske reaksjonære monopoler. Dette er en forutsetning for en fredelig overgang til sosialismen.

Tenk etter og diskuter!

1. Hva er det viktigste en sosialistisk revolusjon må gjennomføre?
2. Hva mener vi med *aksjonshet* i arbeiderklassen?

SPØRSMÅL

(hovedspørsmål i diskusjonen i studiegruppene. Enkeltelever sender svar på disse spørsmålene til MOR.)

- 1. Hvilken rolle spiller klassekampen i samfunnets utvikling?**
- 2. Finn eksempler på typisk klassekampsituasjoner fra vårt eget samfunn. Dere bør finne eksempler både fra den økonomiske, politiske og ideologiske klassekampen.**

Tenk etter på diskusjonen!

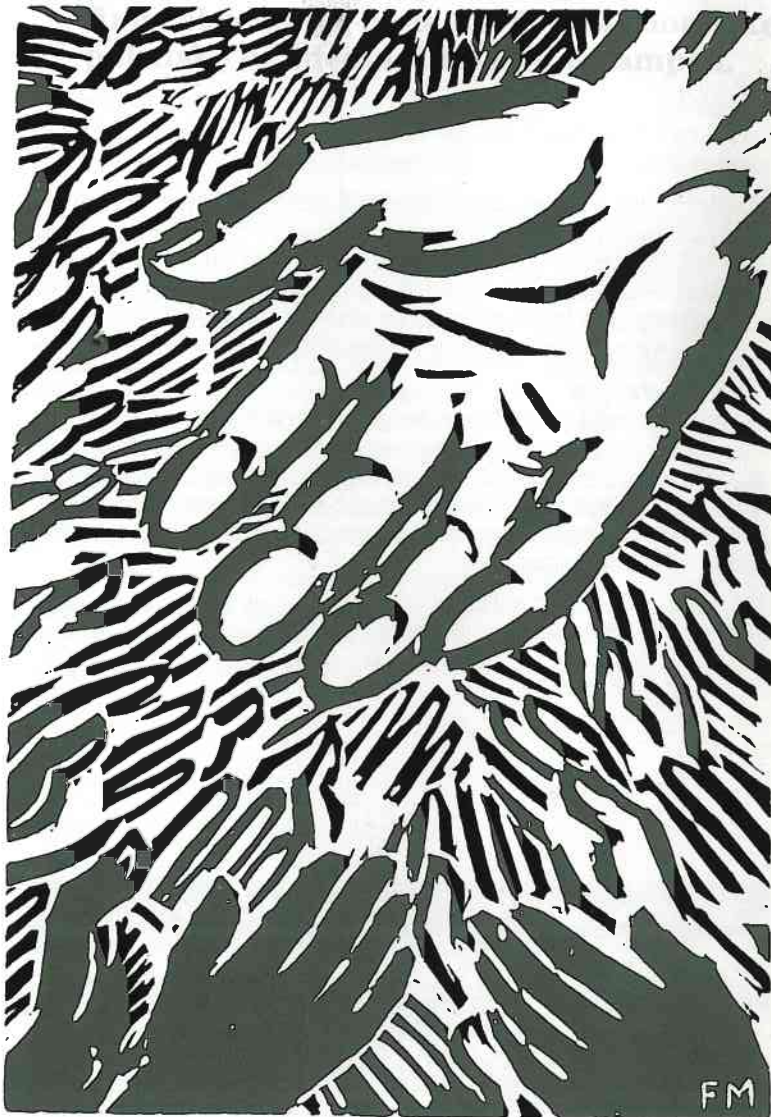
1. Hva er det viktigste en sosialistisk revolusjon kan gjøre for å oppnå sosial rettferdighet?
2. Hva mener vi med klassekamp?
3. Hvordan kan vi se klassekampen i arbeidslivet?

Til notater:

KVELD 5

Kapitalismens politiske økonomi

Lekse til denne kvelden:

Lenin om Marx: s. 35–51

Marxismen – kort innføring: s. 22–30

Innledende ord:

Gjennom de foregående kveldene har vi forsøkt å tilegne oss et begrepsapparat og en forståelse av hva som er det filosofiske og politiske grunnlaget for marxismens lære om samfunnsutviklingen.

Vi har tatt for oss materiens objektive eksistens, og sett på dialektikken og dens betydning for forståelsen av all utvikling. Videre på de faktorer som virker inn på samfunnsutviklingen, på spørsmålet om basis og overbygning. Sist så vi på det kapitalistiske samfunnets struktur og hvilke objektive motsetninger som eksisterer og klassekampens lovmessighet og former.

Vi tar nå fatt på et nytt hovedområde, *kapitalismens politiske økonomi*.

I dette avsnittet er det også en rekke sentrale begreper vi må gjøre oss kjent med for å kunne forstå vår egen tids kapitalisme. Litteraturen som er lagt opp gir en forholdsvis grundig gjennomgang av dette temaet. Vi skal derfor konsentrere oss om følgende begreper i disse kommentarene:

- begrepet vare
- verdiloven
- merverdiloven

Vi vil også kort se på hva som karakteriserer *imperialismen* og *statsminopolkapitalismen*.

Hva er en vare?

Det er ikke ethvert arbeidsprodukt som er en vare. Hvis en person bare dekker sitt eget eller sin families behov med et produkt av sitt eget arbeid, så skaper han bare et produkt, en gjenstand, *men ikke en vare*. Bare et arbeidsprodukt som forbrukes etter bytte (kjøp/salg) blir en vare. Varen kan ha to egenskaper:

1. Den egenskap at varen kan dekke et eller annet menneskelig behov, gir den en *bruksverdi*. På markedet byttes bruksverdi av ett slag, f.eks. sko, mot bruksverdi av et annet slag, f.eks. brød.
2. Den egenskap ved varen at den kan byttes mot en annen vare, gir den *bytteverdi*.

Byttet av vare mot vare viser at de inneholder noe felles, noe som gjør det mulig å sammenligne dem, å måle dem. Det som er felles ved varene er at de alle er produkter av menneskelig arbeid, og ikke deres fysiske egenskaper som f.eks. vekt, omfang, form o.s.v.

Som uttrykk for det arbeid de inneholder, er varene *verdi*.

er. To forskjellige varer byttes ikke vilkårlig mot hverandre, men i et helt bestemt forhold. Det arbeid som er nedlagt i en vare målt i tid, er altså varens verdi. Bytte av varer etter verdi, det vil si den mengde arbeid de inneholder, er en økonomisk lov for vareproduksjonen.

I «Kapitalen» sier Marx: «Noen vil kanskje tro at når verdien av en vare bestemmes av det kvantum (mengde) arbeid som er gått med til den, så vil en vare bli mer verdifull jo latere og mer udyktig produsenten er, fordi det da trengs mer tid for å få den ferdig.» Slik er det imidlertid ikke. I samfunnet foregår det en konkurranse og varens verdi er lik den *gjennomsnittlige arbeidstid* det tar å produsere varen. Marx kaller dette for den «samfunnsmessig nødvendige arbeidstid» som går med til å produsere en vare under normale produktionsvilkår og med den gjennomsnittlige grad av dyktighet og arbeidsintensitet som er vanlig på det tidspunkt.»

Tenk etter og diskuter!

Hvorfor blir varer produsert i en fabrikk billigere enn den samme vare produsert av en håndverker?

Verdiloven

Verdiloven er den økonomiske lov for vareproduksjon. Under innflytelse av denne loven beveger vareprisen seg mot varens verdi. Under vareproduksjonen arbeider hver produsent for seg. Han produserer varer for et marked som han ikke kjenner størrelsen på. Under et slikt anarki i produksjonen vil det bare rent tilfeldig inntre balanse mellom tilbud og etterspørsel. Dette fører til at vareprisen avviker fra verdien, og enten ligger over eller under den. Hvis tilbudet overstiger etterspørselen, faller prisen under verdien, hvis etterspørselen overstiger tilbudet, selges varen til priser som ligger høyere enn verdien.

Men vareprisen har likevel en stadig tendens til å nærme seg verdien. Hvis prisen på en vare ligger høyere enn verdien, fører dette til økt produksjon og dermed også større tilbud av varen, noe som gjør at prisen synker ned til verdinivået. Og omvendt hvis prisen faller under verdien, minskes produksjonen, det blir for lite av denne varen, og til slutt stiger prisen til verdinivået. Over en viss periode utjevnes prisnivået til å bli lik varens verdi.

Ved hjelp av konkurransen på markedet fyller verdiloven tre viktige funksjoner i vareøkonomien:

1. Den regulerer fordelingen av arbeidskraft og produktionsmidler mellom produksjonsgrenene.
2. Den virker som drivkraft for den tekniske framgangen.
3. Den fører til en utvikling av de kapitalistiske forhold slik at de små vareprodusentene ruineres og ødelegges.

Tenk etter og diskuter!

Diskuter disse tre funksjoner, og se om dere finner konkrete eksempler fra norsk økonomi i de seinere år.

Merverdiloven

Marx avdekket at forholdet mellom arbeid og kapital har karakter av uløselige motsetninger, det vi kaller for en *antagonistisk* karakter. Dette forholdet er så og si den akselen som hele det kapitalistiske økonomiske systemet dreier seg rundt. Med utforskningen av merverdien, ga Marx en uttømmende vitenskapelig forklaring på utbyttingsprosessen, på kapitalismens utbytting av arbeideren. Målet for alle kapitalister er å tjene penger, å oppnå profitt. Hvordan kan dette skje? Vi skal her gjengi et sitat av Engels, som gir en enkel forklaring på dette fenomenet:

«La oss anta at disse levnetsmidler (Nødvendige varer og tjenester for at arbeideren kan opprettholde livet for seg og sin familie) representerer en arbeidstid på seks timer pr. dag. Vår kapitalist som kjøper inn arbeidskraft til sin bedrift, det vil si leier en arbeider, betaler altså denne arbeideren den fulle dagsverdi av hans arbeidskraft når han betaler ham en pengesum som tilsvarer seks timers arbeid. Så snart arbeideren nå har arbeidet seks timer hos denne kapitalisten, har han gitt kapitalisten full erstatning for hans utlegg, for den dagsverdi som er betalt for arbeidskraften. Men pengene ville ikke være forvandlet til kapital med dette, de har nemlig ikke frambrakt noen merverdi. Arbeidskraftkjøperen har dessuten et helt annet syn på karakteren av den handel han har inngått. Den ting at det bare trengs seks arbeidstimer for å holde arbeideren i live i 24 timer, hindrer ham ikke i å arbeide i 12 av de 24 timene. Arbeidskraftens verdi og den verdi arbeidskraften skaper under arbeidsprosessen er to forskjellige størrelser... Arbeideren koster altså pengeeieren i vårt eksempel daglig et verdiprodukt på seks arbeidstimer, men

arbeideren gir pengeeieren et verdiprodukt på tolv arbeidstimer. Differansen kommer pengeeieren til gode – seks timers ubetalt merarbeid, et ubetalt merprodukt der seks timers arbeid er nedlagt. Kunststykket er ferdig. Det er blitt framstilt merverdi. Pengene er blitt forvandlet til kapital.»

Denne produksjon av merverdi er kjernen i den kapitalistiske utbyttingsprosessen. Kapitalisten interesserer seg ikke nødvendigvis for produksjon av forbruksartikler og varer som er nyttige og nødvendige for samfunnet, men for å trekke mest mulig merverdi ut av arbeideren. Det er profitten som er kapitalismens drivkraft.

Tenk etter og diskuter!

Kan arbeiderklassen i et kapitalistisk land ved forhandlinger, streik, eller på annen måte oppnå en lønn som fullt og helt tilsvarer den verdi som de har nedlagt i produksjonen? Hvorfor/hvorfor ikke?

Imperialismen

Rundt århundreskiftet gikk kapitalismen inn i et nytt, det imperialistiske stadium av sin utvikling. Lenin ga i 1916 i sitt kjente verk «Imperialismen» en vitenskapelig analyse av imperialismen, og definerte den slik:

«Imperialismen er et særskilt historisk stadium i kapitalismen. Dens særegne karakter er av tredobbelt art: Imperialismen er:

- A. monopolitisk kapitalisme.
- B. snyltende eller råtnende kapitalisme.
- C. døende kapitalisme».

Vi skal se litt nærmere på disse tre kjennetegnene.

A. Monopolistisk kapitalisme

Lenin angir fem grunnleggende økonomiske kjennetegn på imperialismen:

1. Konsentrasjon av produksjon og kapital som har nådd et så høyt utviklingstrinn at den har skapt monopoler som spiller den avgjørende rolle i det økonomiske liv.
2. Bankkapitalen er smeltet sammen med industrikapitalen og det er skapt et finansoligarki¹ på grunnlag av denne finanskapital.

¹ *Finansoligarki*: det fåtall av finanskapitalister som eier eller kontrollerer de viktigste pengeinstitusjonene, storindustrien og handelen, og som dominerer det kapitalistiske statsapparatet under imperialismen.

3. Kapitaleksporten, til forskjell fra vareeksporten, får særlig stor betydning.
4. Det oppstår internasjonale monopolistiske kapitalsammenslutninger som deler verden mellom seg.
5. Jordens territoriale oppdeling mellom de kapitalistiske stormakter er avsluttet.

Hva er et monopol?

Et monopol er en sammenslutning eller et forbund av kapitalister som i sine hender har konsentrert framstilling og avsetning av en betydelig del eller til og med hovedparten av produksjonen i en eller flere grener av økonomien. Monopolet har en veldig økonomisk makt, ved at det behersker en stor del av produksjonen og handelen i vedkommende næringsgren, som sikrer det den herskende stilling, det vil si mulighet til å fastsette monopolpriser og følgelig få en høy monopolprofitt. Monopolstillingen gjør det mulig å øke profitten uten å øke vareproduksjonen ved bare å skru prisene i været, den gjør det mulig å berike seg på bekostning av kjøperne, som blir utplyndret ved hjelp av den høye monopolprisen på varene. Monopolet er en sammenslutning av kapitalister, rettet mot de arbeiderne de utbytter. På grunnlag av monopolet treffer herrerne over økonomien systematisk avtale om tiltak for å undertrykke arbeidernes klassekamp.

Gjennom bransjeorganisasjoner og landsomfattende og internasjonale sammenslutninger (f.eks. EF) dominerer monopolene innenfor det kapitalistiske verdenssystemet.

Et eksempel kan vise hvor dominerende monopolene er på markedet. I 1973 omsatte de 25 største monopolene i verden varer for ca. 275 milliarder dollar, og sysselsetter nærmere 6 millioner arbeidere!

B. Snyltende eller råtnende kapitalisme

I tida før monopolkapitalismen seiret en kapitalist over en konkurrent bl.a. ved at produksjonsmetodene ble bedret, og ved senkning av produksjonskostnadene og prisene. For å kunne bevare sin stilling på markedet, var kapitalisten nødt til å erstatte det gamle tekniske utstyret med nytt. Ved monopolenes inntreden forandret situasjonen seg. Det oppstår nye metoder for å skape en høy profitt. Nå kan en oppnå ekstraprofitter p.g.a. en monopolstilling på markedet, og en svekker dermed stimulansen til tekniske fornyelser. Monopolene kan nå kunstig begrense produksjonen og holde prisene og profitten på et høyt nivå. De tekniske framstegene hindres også av monopolenes trang til å bevare det gamle utstyret som det er investert i for å spare mest mulig. Det er bare når nytt utstyr betyr innsparinger som er større enn tapene ved utskjalling av det gamle utstyret at nye investeringer finner sted. Hemningen av produktivkreftenes utvikling er derfor en tendens i monopolkapitalismen.

Den teknisk-vitenskapelige utviklingen kan likevel ikke

hindres av monopolene, men beherskes og utnyttes av dem i profittopphopningen og utbyggingen.

Monopolene er de virkelige herrene i det økonomiske liv. Men samtidig som de får en økonomisk makt søker de også å tilrive seg den politiske makt. Imperialismen er reaksjonær av karakter og i det politiske liv gir dette seg utslag i bl.a. en militarisering av økonomien. Monopolene streber etter å tilrive seg all makt, men dette framkaller som motpress en forbitret motstand og kamp for å bevare de demokratiske rettigheter som befolkningen som helhet har tilkjempet seg. *Kampen for de demokratiske rettighetene blir en viktig del av arbeiderklassens kamp.*

C. Døende kapitalisme

Den monopolistiske kapitalismen er samtidig også døende kapitalisme.

Lenin skrev om dette: «Det er klart hvorfor imperialismen er døende kapitalisme, hvorfor den er overgang til sosialismen: monopolet, som vokser ut av kapitalismen er allerede døende kapitalisme, begynnelsen til dens overgang til sosialismen.»

I sitt verk om Imperialismen skriver Lenin bl.a. om dette: «Når en storbedrift vokser til en kjempebedrift som planmessig på grunnlag av nøye bearbejdet massestatistikk organiserer fordelingen av det opprinnelige råstoff til 2/3 eller 3/4 av hele behovet for en befolkning på tjuetalls millioner, når man systematisk organiserer transporten av dette råstoffet til de best egnede produksjonssteder, som kan ligge hundrevis og tusenvis av kilometer unna, når en eneste sentral regulerer alle de skiftende stadier i produksjonen, like til framstillingen av de mest forskjelligartede ferdigfabrikata, og når fordelingen av disse produkter til hundre millioner av konsumenter skjer etter en felles og samlet plan (den amerikanske oljetrusts avsetning i Amerika og Tyskland) – så blir det innlysende at vi står overfor en samfunnsmessig organisering av produksjonen og ikke rett og slett en «sammenfiltrering»; det blir klart at de privatøkonomiske og privateiendomsrettslige forhold ennå danner et hylster som ikke lenger passer til deres innhold, og som derfor uunngåelig må gå i forråtnelse når det trekkes kunstig i langdrag med å tilintetgjøre det. Og endelig blir det klart at denne råtnende tilstand nok kan holde seg forholdsvis lenge, men at den uunngåelig tross alt vil bli brakt ut av verden.»

Foruten at det skapes materielle forutsetninger for sosialismen, så Lenin det som et karaktertrekk for imperialismen som døende kapitalisme at imperialismen også skaper de politiske forutsetninger for sosialismen, idet den tilspisser alle kapitalistismens motsetninger til det ytterste. Dermed understreket han at det er et ubegrunnet håp opportunistene har om en «evolusjon» av kapitalismen til sosialisme og om at kapitalismen «automatisk skal bryte sammen». Imperi-

alismen går til grunne som et resultat av sin egen umenneskelige utvikling.

Den vil bli styrtet av de arbeidende masser, som har reist seg til kamp for den sosialistiske revolusjonens seier. Lenin trakk den vitenskapelig begrunnede slutning: *Imperialismen er terskelen til den sosialistiske revolusjon.*

Tenk etter og diskuter!

På hvilken måte mener dere at imperialismens stilling stadig svekkes, både her i Norge og internasjonalt?

Statsmonopolkapitalismen

Dersom en kort skulle forsøke å gi en definisjon av hva begrepet «Statsmonopolkapitalisme» betyr, vil følgende være delvis dekkende:

Monopolkapitalen bruker staten til å skaffe seg maksimal profitt. Men staten blir ikke bare passivt brukt av monopolkapitalen, det foregår også en sammenvoksing av staten og monopolkapitalens interesser og makt.

Det er viktig å være oppmerksom på to forhold: Etter 2. verdenskrig har det oppstått et sosialistisk verdenssystem, samtidig som det gamle kolonisystemet er i ferd med å forsvinne. Dette har redusert imperialismens «arbeidsområde» kraftig. Monopolkapitalen må nå søke å nytte ut de muligheter de har maksimalt på den innenlandske marked.

Monopolkapitalen søker derfor å gjøre staten til et lydig redskap for sine spesielle interesser. Det oppstår statsmonopolkapitalisme ved at monopolenes økonomiske makt og statens politiske makt vokser sammen, tjener samme formål.

Statens aktive medvirkning til sentralisering og nedleggelse av små og mellomstore bedrifter begrunnes med at det er nødvendig med store enheter for å kunne utnytte moderne teknologi for å bli konkurransedyktige på det kapitalistiske markedet. Det reises storindustri i statens regi og med støtte av staten, og staten er med på å danne kapitalsterke foretak hvor privat kapital ikke strekker til eller vil ta risikoen ved investeringer.

«De viktigste plan- og reguleringstiltak for å sikre utvidet kapitalsterk reproduksjon er følgende: Statsfinansiering av den moderne kapitalismens infrastruktur, energiproduksjon, transport, telekommunikasjoner, Monopolkapitalen nytter en rekke statstiltak for å forlenge kapitalismens eksistens: by- og industrivekstanlegg, utdannings- og forskningssentra o.s.v. Økt militarisering, statsbestillinger for beredskapslagre og militært sløseri. Skattepolitiske, kredittpolitiske, lønns- og prispolitiske tiltak. Kort sagt en politikk med en omfordeling av nasjonalinntekten som favoriserer monopolkapitalen og legger byrdene på det arbeidende folk på toppen av den utbytting de er utsatt for i selve produksjonen». (NKPs prinsipprogram.)

Andre virkemidler som tas i bruk er f.eks. intensivering av reklamen, nye salgsteknikker og skaping av kunstige behov. Reduksjon av varekvaliteten, slik at varesirkulasjonen øker. Stadig vekk framstår nye moter som igjen fremmer et hurtig vareforbruk. Forskjellige kredittsystemer utvikles slik at forbrukerne skal få stor gjeld, som igjen gjør at bank- og kredit- institusjonene kan ta inn store rentebeløp.

Tenk etter og diskuter!

Hvilke tendenser til statsmonopolkapitalisme finner dere i samfunnet i dag?

SPØRSMÅL

(hovedspørsmål i diskusjonen i studiegruppene. Enkeltelever sender svar på disse spørsmålene til MOR).

1. Hvordan vil dere forklare begrepet merverdi, og hvilken betydning har teorien om merverdi for å forstå det kapitalistiske samfunnssystemet?
2. Hvorfor er kampen for høyere lønn og kortere arbeidstid også en kamp mot det kapitalistiske system, men en utilstrekkelig kamp?
3. Hva kjennetegner imperialismen?
4. Hvordan kan vi hevde at imperialismen/statsmonopolkapitalismen legger forholdene til rette for sosialismen?

KVELD 6

Arbeiderklassen og dens parti

Lekse til denne kvelden:

Det kommunistiske manifest s. 32-45 og s. 116-122.

Å klargjøre den historiske rolle som arbeiderklassen har som revolusjonær klasse - det å styrte kapitalismen og skape det sosialistiske samfunn - det er hovedsak for marxismen-leninismen. Det er hovedoppgaven for NKP i forholdet til den norske arbeiderklasse.

NKPs prinsippprogram.

Arbeiderklassen som en ledende kraft i den revolusjonære kampen

Etter en grundig analyse av kapitalismens økonomi kom Marx og Engels fram til den konklusjon at dette samfunnssystemet hadde iboende i seg årsakene til sin undergang, årsakene til at det ville bli avløst av en ny samfunnsordning, sosialismen. Men marxismens grunnleggere erkjente ikke bare den allmenne retningen i utviklingen framover. De oppdaget også at proletariatet, arbeiderklassen, var den samfunnskraften hvis misjon det er å gjennomføre den store ledende samfunnsmessige omveltningen - styrte kapitalismen og å opprette sosialismen.

Denne oppdagelsen har Marx og Engels lagt fram og begrunnet allsidig i «Det kommunistiske manifest». «Men borgerskapet», heter det i Manifestet, «har ikke bare smidd de våpen som bringer det selv døden, det har også frambrakt de menn som skal bruke disse våpnene - de moderne arbeiderne, *proletarene*.» «Med storindustriens utvikling rykkes således selve det grunnlag som borgerskapet produserer og tilegner seg produktene på vekk under føttene på borgerskapet. Det produserer først og fremst sin egen banemann. Borgerskapets undergang og proletariatets seier er like uunngåelige.»

Arbeiderklassen kan løse denne oppgaven for det første fordi den er den mest organiserte klasse i det kapitalistiske samfunn. Selve produksjonen organiserer arbeiderne. Den er den eneste klassen som samles i store grupper på fabrikker og bedrifter. Etter hvert som produksjonen sentraliseres øker også arbeidernes evne til organisasjon. Arbeiderklassen føler solidaritet med sine klassefeller fordi de har en felles utbytter, noe som forener. Nettopp derfor er det lettere for arbeiderne effektivt å organisere seg mot sine felles utbyttere. Dette gjelder først og fremst arbeiderklassen i de store bedriftene, men ikke bare dem.

For det andre er arbeiderklassen kalt til den store historiske oppgave fordi den er den mest revolusjonære klasse. Den er den mest revolusjonære klasse fordi den gjenspeiler framtidens produksjonskrefter. Den er den eneste klasse som kan

overleve alle andre klasser i det kapitalistiske samfunnet. Samtidig er den ikke bare den mest utbyttede klasse, men også den klassen som er mest oppmerksom på utbyttingen, fordi det er arbeiderklassen som skaper de verdiene som blir fratatt den. Arbeiderklassen er den mest revolusjonære fordi den mangler produksjonsmidler. Enhver annen – til og med utbyttede deler av folket, f.eks. småbrukerne og fiskerne har produksjonsmidler av ett eller annet slag, og det binder dem. «Arbeiderklassen har ikke noe å miste utenom sine lenker.»

Tenk etter og diskuter!

Hvorfor er det bare arbeiderklassen og ingen andre som kan gjennomføre den sosialistiske revolusjon?

Arbeiderklassens ledende rolle

Arbeiderklassen kan utføre sin oppgave fordi den framtrer rent objektivt som leder for alle utbyttede. Så snart arbeiderklassen frigjør seg selv, frigjør det samtidig alle utbyttede i samfunnet. Fordi arbeiderklassen er de mest konsekvente kjemperne, blir de også en fortropp i samfunnet. På denne måten beviser Marx og Engels hvordan arbeiderklassen kan gjøre revolusjon. Alt det er følge av arbeiderklassens objektive stilling i den samfunnsmessige produksjonen. Derfor er arbeiderklassen den mest organiserte og disiplinerte klasse.

Eller som Lenin sier det i «Reformismen i den russiske sosialdemokratiske bevegelse»: «Som den eneste konsekvente revolusjonære klasse i det moderne samfunn må proletariatet være lederen, hegemonen i hele folkets kamp for en fullstendig demokratisk revolusjon, i alle de arbeidendes og utbyttes kamp mot undertrykkerne og utbytterne. Proletariatet er revolusjonært bare for så vidt som det er seg denne hegemonitanken bevisst og setter den ut i livet. Proletaren som er blitt klar over denne oppgaven, er en slave som har reist seg mot slaveriet. Proletaren som ikke er klar over den tanken at hans klasse må være hegemon, eller som forneker denne tanken, er en slave som ikke er klar over sine trellekår. I beste fall er han en slave som kjemper for å bedre sine kår som slave, men ikke for å styrte slaveriet.»

Arbeiderklassen forandres

Er Marx' og Engels' lære like riktig under den vitenskapelige og tekniske revolusjon? Jo, det er den. Men vi må understre-

ke at det er store problemer i den ideologiske kampen i denne etappen. Det er komplisert etter som utviklingen i den moderne etappe blir utnyttet av borgerskapet til å bevise at arbeiderklassen er i ferd med å forsvinne.

Borgerskapet prøver å bevise at det oppstar en ny klasse, en slags middelklasse som har absorbert (tatt opp i seg) alle øvrige klasser. Og her i denne nye klassen blir arbeiderklassen oppløst og kan ikke lenger spille rollen som en revolusjonær klasse, hevdes det. Videre prøver de å bevise at arbeiderklassen ikke bare er ute av stand til, men at den tvert om ikke bør spille den revolusjonære rolle. De sier at i dag, under den vitenskapelige og tekniske revolusjon, er det ikke nødvendig med en sosial revolusjon. De sier at den vitenskapelige og tekniske revolusjon kan løse alle problemer.

I dette spørsmålet må vi avsløre borgerskapets påstander og vise at de er uholdbare. Det foregår vesentlige strukturforandringer innen arbeiderklassen under den vitenskapelige og tekniske revolusjon. Andelene av kroppsarbeidere blir vesentlig redusert, og de gamle tradisjonelle industribransjer mister sin rolle. Det oppstår nye industribransjer som krever høyt kvalifiserte arbeidere, i mange tilfeller først og fremst åndsarbeidere.

Mellomlaget av funksjonærer som beskjeftiger seg med forberedelsene og realiseringen av selve arbeidsprosessen øker. På fabrikker som er automatisert finnes omtrent ikke vanlige arbeidere.

Det foregår også en foryngelse av arbeiderklassen. Det henger sammen med at en stiller større krav til den yrkesutdanning en arbeider må ha. Det henger nøye sammen med intensivering av produksjonsprosessen. Det betyr at det foregår yrkesmessige forandringer innenfor arbeiderklassen. Det betyr at gamle yrker forsvinner og nye dukker opp. Det dukker opp flere yrker hvor åndsarbeid har større plass. Men det er *yrkesmessige forandringer og ikke klassemessige forandringer*. Arbeidets karakter forandres ikke – de er alle utbyttede som før. Det er formene for utbytting som forandrer seg.

Vi har flere ansatte i service-tjenester. Flertallet av disse er også arbeidere. Deres arbeid er også ofte automatisert. De er i like høy grad delaktig i produksjonsprosessen, enten i forberedelsen eller realiseringen (salg) av produktene. Nettopp derfor – om vi anerkjenner at det har foregått strukturforandringer innen arbeiderklassen, må det understrekes at disse forandringer ikke er av klassmessig, men av yrkesmessig karakter. Det viser oss at arbeiderklassen ikke reduseres, men øker tallmessig. Men andelen av industriarbeidere blir redusert innenfor arbeiderklassen som sådan. Det betyr at selve sammensetningen av arbeiderklassen er blitt mer innviklet og komplisert. I sin helhet kan vi si at arbeiderklassen utgjør 70-80% av den sysselsatte befolkningen, selv om det er forskjeller fra land til land. Arbeiderklassens rolle i det nasjonale liv blir ikke redusert. Tvert imot, særlig hvis vi tar i betraktning hvilken rolle de store foretakene spiller i dag. Antall

store foretak øker sterkt. Disse store foretakene øver innflytelse ikke bare på det økonomiske liv, men også på det politiske.

Tenk etter og diskuter!

Selv om arbeiderklassens struktur har forandret seg, hvorfor er det likevel viktig for et kommunistisk parti å ha en sterk forankring blant industriarbeiderne?

Bevissthetsnivå

Jo høyere undervisningsnivået blir blant arbeiderne, dess lettere blir det å heve bevisstheten. Det gjør det lettere for arbeiderklassen å forstå hvilke former for utbytting monopolen bruker i sin politikk. Men på den annen side kan vi si at arbeiderklassen ikke blir så revolusjonært herdet. Enkelte lag blir lettere påvirket av den borgerlige ideologi. Selv om arbeiderklassens historiske rolle blir den samme som før, kompliserer dette problemene med arbeiderklassens oppdragselse.

Når Marx og Engels sa at arbeiderklassen er den mest revolusjonære klasse på grunn av sin stilling i den samfunnsmessige produksjonen, mente de arbeiderklassens objektive stilling og ikke nivået i dens bevissthet. Men arbeiderklassens objektive stilling gir den mulighet til å oppnå den høyeste bevissthet. Det er de mulighetene som er nedlagt i arbeiderklassen. Men det er nødvendig å realisere disse mulighetene.

I første omgang rår ikke arbeiderklassen over de nødvendige utdanningsmulighetene for å forstå sin samlede samfunnsmessige situasjon – dens økonomiske og sosiale vilkår, dens historiske karakter, sin egen rolle – og for å skape sin egen klassebevissthet. Her er det behov for grundige vitenskapelige kunnskaper, slik vi finner det hos Marx, Engels og Lenin.

Likevel skaper kapitalismens spontane utviklingsprosess motsetninger, motstand og opposisjon fra arbeiderne, i det minste håp om et bedre system for samlivet mellom menneskene. Det er forklaringen på at arbeiderne tiltrekkes av sosialismen. Og det gjør det mulig å plante en sosialistisk klassebevissthet i arbeidermassene.

Vi går altså ut fra at arbeiderklassen ikke selv utvikler den sosialistiske bevissthet. Marxismen lærer oss at vi må ta denne bevissthet utenfra og bringe den inn i arbeiderbevegelsen. Det er mulig ettersom arbeiderklassen er den klassen som fikk sin ideologi gjenspeilet i marxismen. Marxismen vurderer arbeiderklassens stilling og muligheter og gir uttrykk for arbeiderklassens interesser. Nettopp derfor kan arbeiderklassen lettere enn andre klasser godta den marxistiske verdensanskuelse.

Det går ikke an å innføre denne bevisstheten en gang for alle. Det er ikke bare et tålmodig og langsiktig arbeid, men også i høy grad en daglig oppgave. Det er det marxistiske partiet som må gjøre dette. For å gjøre arbeiderklassen til den ledende klasse er det nødvendig med daglig fostring. Men det finnes omstendigheter som bidrar til denne oppdragselsen, og det finnes andre som hindrer en akseptering av den marxistiske verdensanskuelse. Selve kapitalismens utvikling og tilspisingen av motsetningene innenfor borgerskapet, økt utbytting, arbeiderklassens erobringer, faren for innføring av totalitære regimer bidrar til at arbeiderklassen godtar marxismen. Det internasjonale spiller også inn. Forandringer i styrkeforholdet, sosialismens resultater, utviklingen av frigjøringsbevegelsene, framgang i arbeidet for fred osv. Alt dette fremmer en økt bevisstgjøring. Men hvis vi tar for oss strukturforandringene innenfor arbeiderklassen, så har de en dobbeltvirkning. På den ene siden fremmer disse forandringene en sosialistisk bevissthet ved høyere undervisningsnivå og større behov for åndelig arbeid. På den andre siden har vi forandringene i arbeiderklassens materielle stilling. Dette fører ofte til politisk passivitet eller det fremmer en forsonlighet overfor det eksisterende systemet. Det innpodes tanker om at de foreliggende problemer kan løses innenfor rammene av det eksisterende system.

Tenk etter og diskuter!

Den ideologiske klassekamp og høyningen av arbeiderklassens bevissthet er uhyre viktig. Hvordan vurderer dere NKPs arbeidsoppgaver i denne sammenheng?

Vi har nå (riktignok noe overfladisk) sett på arbeiderklassens rolle i kampen for sosialismen. For at denne kampen skal være fruktbar trenger arbeiderklassen et parti som kan organisere den politisk. Vi skal nå se litt på dette temaet.

Kort om noen grunnsetninger i vår partiteori

«Arbeiderklassens frigjøring må være dens eget verk». Det er til dette formål arbeiderklassen trenger sitt eget selvstendige parti – det kommunistiske parti. Dette parti har ingen andre interesser enn arbeiderklassens. Og det har den store fordel framfor andre partier at det arbeider og kjemper ut fra en vitenskapelig teori, den eneste teori som i praksis har vist seg holdbar i arbeiderklassens kamp, den eneste teori som har ledet arbeiderklassen fram til seier for sosialismen.

NKPs prinsippprogram

«For at arbeiderklassen skal være sterk nok til å seire på det avgjørende tidspunkt – det har Marx og jeg hevdet siden 1847 – må den danne et eget parti som skiller seg fra alle andre partier og står i motsetning til dem, et parti som er seg bevisst at det er et klasseparti.»

Engels

Marx sammenfattet sosialismen som vitenskap i de berømte ordene «arbeiderklassens frigjøring må være dens eget verk». I denne vesle setningen ligger nesten hele marxismen sammenpresset, og hvert ord er viktig. Den handler om arbeiderklassen, den klasse som ble skapt av den kapitalistiske industrialisering, som direkte er kjernen i den moderne storindustrien og som med kapitalismens utvikling vokser til den største klasse i samfunnet. Den handler om dens frigjøring, fordi den er utbyttet og fordi utbyttingen er det kapitalistiske systemets grunnlag. Men denne frigjøring inntreffer ikke – og kan ikke inntreffe – på noen annen måte enn gjennom en klassekamp som utvikles til en revolusjonær strid mot kapitalismen. Det finnes ingen annen samfunnsmessig kraft enn arbeiderklassen som kan avskaffe det kapitalistiske system og bygge det sosialistiske samfunn. Alle andre samfunnsmessige krefter kan bare spille en passiv rolle i kampen for disse mål når de kjemper ved arbeiderklassens side.

Borgerlige ideologer har alltid grepet til forfalskning av Marx' og Engels' partiteori i sin ideologiske kamp mot arbeiderklassen og dets parti. Vi hører stadig at Marx og Engels ikke tillar arbeiderklassens organisasjon særlig betydning. Først Lenin stilte angivelig som oppgave å skape et

strengt organisert parti. Det heter seg at Marx og Engels aldri gjorde forskjell på parti og klasse, og at de ikke knyttet partibegrepet til en fast organisasjon.

Med dette som utgangspunkt – hva er da kommunistenes oppgave og rolle? Allerede i Det kommunistiske partis manifest – som er den fulle tittel på Manifestet – ble dette spørsmålet reist. Det er to sider som framheves:

På den ene side understrekes det at kommunistene «har ingen interesser som er skilt fra hele proletariatets interesser». De er altså en del av arbeiderklassen. Men på den andre side framhever de kommunistenes rolle som arbeiderklassens bevisste fortrøpp: «Kommunistene er altså i sin praksis den mest målbevisste og konsekvente del av arbeiderpartiene i alle land, den del som driver dem stadig videre framover; teoretisk har de framfor proletariatets øvrige masse innsikten i vilkårene for den proletariske bevegelse, dens forløp og allminnelige resultater.»

Det kommunistiske partiet er altså ikke identisk med arbeiderklassen, men bare en del av den. Forskjellen er at kommunistene klart representerer klassens samlede interesser, de er de medlemmene av arbeiderklassen som er kommet lengst og er utstyrt med kunnskaper om hele den samfunnsmessige prosessen.

Men dette partiet står ikke over eller utenfor klassen, tvert om er det en del av den. Resultatet av dette partiets kamp avhenger av at det finnes et riktig forhold til de andre delene av klassen og dens organisasjoner. Det må på den andre side traktes etter å overbevise, oppdra og lede gjennom å arbeide seg fram til en stadig bedre forståelse av den historiske prosessens forløp slik at det blir enda mer forutseende, noe som er en avgjørende og grunnleggende betingelse for å lede. For å oppnå dette må partiet alltid skolere sine medlemmer og oppdra dem til en både prinsippfast og taktisk bevegelig politikk. Jo mer allsidig metodene og formene for virksomheten til de forskjellige delene av arbeiderbevegelsen er, jo nødvendiger er nettopp sikringen av prinsippfastheten ved hjelp av arbeidernes ideologiske enhetlige sosialistiske klasseparti.

Her tar vår partiteori sitt utgangspunkt. Men samtidig må vi videreføre den slik at partiets organisasjonsformer til enhver tid er i samsvar med de oppgavene den politiske utviklingen tilsier. Disse organisatoriske formene må være tilpasset de revolusjonær-politiske oppgavene. Følgelig må de endre seg etter bevegelsen og oppgavene, etter de aktuelle vilkårene for arbeiderklassens kamp.

Marx og Engels forsto aldri det proletariske parti som en løs sammenslutning, slik borgerlige ideologer påstår, men alltid som en fast kampallianse. De tillar partiets ideologiske og organisatoriske enhet stor betydning, for det er forutsetningen for partiets kampevne. De understreker nødvendigheten av et program som var bindende for alle medlemmer.

Kravet om enighet om programmet, altså om ideologisk enhet, førte nødvendigvis til kravet om organisatorisk enhet.

Det kom til uttrykk i statuttene som Marx og Engels utarbeidet for Kommunistenes Forbund, det første kommunistiske parti. Her formuleres for første gang det proletariske organisasjonsprinsipp, nemlig et fast forhold mellom indre partidemokrati og sentral ledelse. Det proletariske partiets aksjonsevne kan bare utvikle seg på grunnlag av enheten mellom indre partidemokrati og sentral ledelse. Det proletariske partiets aksjonsevne kan bare utvikle seg på grunnlag av enheten mellom program, politikk og organisasjon. Anerkjennelsen av den vitenskapelige sosialisme som teoretisk-ideologisk grunnlag for partiet ble av Marx og Engels oppfattet som den første betingelse for medlemskap. Partiets ideologiske enhet var den første forutsetning for partiets enhetlige vilje og handling. Men samtidig krevde statuttene også aktiv personlig innsats for å virkeliggjøre de politiske mål, at man underordnet seg den felles sak og viste streng proletarisk disiplin.

Organisasjonsstrukturen knyttet det brede indre partidemokrati i oppbyggingen av Kommunistenes Forbund og i dets liv med forpliktelsen for alle medlemmer og organer til å gjennomføre fattede vedtak. Disse grunnsetningene finner en i dag igjen i de kommunistiske partienes program og lover.

I vårt partis prinsippprogram heter det: «Partiet er oppbygd på den demokratiske sentralismens prinsipper som har bekreftet sin allmenngyldighet som organisasjonsprinsipp under alle klassekampens ulike etapper og faser og under skiftende samfunnsmessige vilkår. Disse demokratiske prinsipper gir hvert enkelt medlem full mulighet til å delta i utarbeidningen av partiets politikk og framgangslinjer og i den daglige sentrale og lokale kollektive ledelsen av partiets virksomhet. Kritik og selvkritikk er partiets middel til å bekjempe alle former for opportunisme og annen utglidning som skader arbeiderklassens sak. Vedtak fattes etter demokratiske flertallsavgjørelser. Partiet handler i samsvar med fattede vedtak. Det enkelte medlem bøyer seg for flertallet, man fratas ikke retten til innenfor partiet å virke for sine synspunkter, så langt det ikke strir mot partiets grunnsyn. Den indre partidebatten er det viktigste vilkår for partiorganismens sunnhet, og en forutsetning for å hindre vilkårlighet og egenrådige avgjørelser, kameraderi og pampetendenser.»

La oss til slutt holde fast: Oppgaven å være arbeiderklassens bevisste fortropp gjør at alle kommunister må tilegne seg den vitenskapelige sosialismen og gjøre en bevissthetsdannende innsats i arbeiderklassen. Det ideologiske grunnlaget for vårt partis kamp for å avskaffe kapitalismen og føre sosialismen fram til seier, må slå røtter hos alle medlemmer og i de fremskredne deler av arbeiderklassen og ungdommen. Som en del av arbeiderklassen må partiet stadig arbeide ideologisk i arbeiderklassen, skape bevissthet blant arbeiderne om deres klassesituasjon og arbeiderklassens historiske oppgave, avdekke imperialismens aggressive og menneskefiendtlige karakter og påvise at den er foreldet. Mer enn noen sinne gjelder det å få fram at sosialismen lovmessig vil seire, vise til

dens perspektiver og på en skapende måte anvende marxismen på vilkårene i vårt land.

Dette første trinnet i Partiskolen er begynnelsen på en skoleing for vårt eget parti og våre sympatisører. Skal partiet være en oppdrager for arbeiderklassen, være arbeiderklassens mest bevisste del, må vi først ta skoleingen av våre egne medlemmer alvorlig og systematisk. Derfor håper vi at dere nå bestemmer dere for å fortsette på neste trinn i Partiskolen, og propagandere for at flest mulig av partiets medlemmer deltar.

SPØRSMÅL

(hovedspørsmål i diskusjonen i studiegruppene. Enkeltelever sender svar på disse spørsmålene til MOR).

1. Redegjør for begrepet «arbeiderklassens historiske rolle».
2. Hva er grunnen til at DNA eller SV ikke kan være den avgjørende faktor i en sosialistisk revolusjon i Norge?
3. Diskuter «Statutt for Kommunistenes forbund» gjengitt på sidene 116–122 i Det kommunistiske manifest. Hvilke av artiklene er aktuelle også for oss i dag, og hvilke som ikke er det. Hvordan er sammenhengen i store trekk mellom disse og NKPs lover.

Til notater:

Sporreskjema

Når dere nå er ferdig med trinn 1 i Partiskolen - INNFØRINGSKURSET - har dere sikkert også meninger om hvordan kurset har vært. Vi er derfor meget takknemlige for å få svar på følgende spørsmål, slik at vi ved neste revidering kan lage et enda bedre kurs.

1. Har kurset svart til forventningene dere hadde før dere tok til?
2. Har kurset en passelig lengde?
3. Hadde dere problemer med å forstå noe av innholdet underveis? (Evt. hva?)
4. Er dere fornøyd med språket i kurset? (lett/vanskelig?)
5. Er måten/metoden kurset er lagt opp på tilfredsstillende, eller burde det lages annerledes? I tilfelle hvordan?
6. Har dere andre kommentarer?

Bruk baksida om nødvendig!

Retur: MOR, Postboks 3641, GB, Oslo 1.